

EUR Research Information Portal

Compensatie

Published in:
Slachtoffers

Publication status and date:
Published: 01/02/2023

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Document License/Available under:
Article 25fa Dutch Copyright Act

Citation for the published version (APA):
van Hasenbroek, M., Hebly, M., & Lindenberg, S. D. (2023). Compensatie. In *Slachtoffers: Onderzoek, beleid en praktijk* (1 ed., pp. 513-533). Wolters Kluwer.

[Link to publication on the EUR Research Information Portal](#)

Terms and Conditions of Use

Except as permitted by the applicable copyright law, you may not reproduce or make this material available to any third party without the prior written permission from the copyright holder(s). Copyright law allows the following uses of this material without prior permission:

- you may download, save and print a copy of this material for your personal use only;
- you may share the EUR portal link to this material.

In case the material is published with an open access license (e.g. a Creative Commons (CC) license), other uses may be allowed. Please check the terms and conditions of the specific license.

Take-down policy

If you believe that this material infringes your copyright and/or any other intellectual property rights, you may request its removal by contacting us at the following email address: openaccess.library@eur.nl. Please provide us with all the relevant information, including the reasons why you believe any of your rights have been infringed. In case of a legitimate complaint, we will make the material inaccessible and/or remove it from the website.

Handboeken
Veiligheid

Slachtoffers

Onderzoek, beleid en praktijk

Redactie:

J. van Doorn

J. Brands

M.J.J. Kunst

E.R. Muller

A. Pemberton

L. van Reemst

Wolters Kluwer

Slachtoffers

Slachtoffers:

Onderzoek, beleid en praktijk

Redactie:

J. van Doorn
J. Brands
M.J.J. Kunst
E.R. Muller
A. Pemberton
L. van Reemst

Verkorte citeerwijze: Van Doorn e.a., *Slachtoffers: Onderzoek, beleid en praktijk*/[paragraafnummer]

Volledige citeerwijze: J. van Doorn e.a., *Slachtoffers: Onderzoek, beleid en praktijk*/[paragraafnummer] Deventer: Wolters Kluwer 2023.

Het complete productaanbod vindt u in de online webshop: www.wolterskluwer.nl/shop.

Omslagontwerp: Hans Roenhorst, www.hzrplus.nl

ISBN 978 90 13 17097 9
NUR 824-402

© 2023, Wolters Kluwer Nederland B.V., Van Doorn, Brands, Kunst, Muller, Pemberton en Van Reemst

Onze klantenservice kunt u bereiken via: www.wolterskluwer.nl/klantenservice.

Auteur(s) en uitgever houden zich aanbevolen voor inhoudelijke opmerkingen en suggesties. Deze kunt u sturen naar: boeken-NL@wolterskluwer.com.

Alle rechten in deze uitgave zijn voorbehouden aan Wolters Kluwer Nederland B.V. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Wolters Kluwer Nederland B.V.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van art. 16h t/m 16m Auteurswet jo. Besluit van 27 november 2002, Stb. 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl).

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en Wolters Kluwer Nederland B.V. geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor gevolgen hiervan.

Op alle aanbiedingen en overeenkomsten van Wolters Kluwer Nederland B.V. zijn van toepassing de Algemene Voorwaarden van Wolters Kluwer Nederland B.V. U kunt deze raadplegen via: www.wolterskluwer.nl/algemene-voorwaarden.

Indien Wolters Kluwer Nederland B.V. persoonsgegevens verkrijgt, is daarop het privacybeleid van Wolters Kluwer Nederland B.V. van toepassing. Dit is raadpleegbaar via www.wolterskluwer.nl/privacy-cookies.

NAVIGATOR

Inhoud

Voorwoord	21
<i>Redactie</i>	
DEEL I: GESCHIEDENIS EN THEORIE SLACHTOFFERSCHAP	25
1 Beknopte geschiedenis van de victimologie	27
<i>J.M. van Dijk</i>	
1.1 Inleidende opmerkingen	27
1.2 Slachtoffertypologieën	28
1.3 Interactionistische victimologie	30
1.3.1 <i>Stephen Schäfer</i>	30
1.3.2 <i>Willem Nagel en de interactionistische victimologie</i>	31
1.4 Victim precipitation en risicokenmerken	33
1.5 Agogische victimologie en slachtofferhulp	34
1.6 Slachtofferrechten en herstelrecht	36
1.6.1 <i>Genoegdoening voor het slachtoffer: Een Nederlandse ideeëngeschiedenis</i>	37
1.6.2 <i>Restorative Justice of herstelrecht</i>	39
1.7 Jongste geschiedenis: 2000-2021	40
1.7.1 <i>Traumatic stress studies en bewezen therapeutische interventies</i>	40
1.7.2 <i>Criminologische victimologie: Feminisering en internationalisering</i>	42
1.7.3 <i>Slachtofferrechten in de praktijk</i>	43
1.8 Besluit	43
2 Theoretische perspectieven op slachtofferschap	51
<i>A. Pemberton en L. van Reemst</i>	
2.1 Inleiding	51
2.2 Criminologische perspectieven	53
2.3 Rechtswetenschappelijke perspectieven	56
2.4 Herstelrechtelijke perspectieven	59
2.5 Sociaalpsychologische perspectieven	60
2.6 Klinischpsychologische perspectieven	62
2.7 Sociaal-constructivistische en kritische perspectieven	64
2.8 Besluit	67

3	Het ideale slachtoffer	79
	<i>A.K. Bosma en E. Mulder</i>	
3.1	Inleiding	79
3.2	Slachtofferkarakteristieken	80
3.2.1	<i>Persoonskenmerken</i>	80
3.2.2	<i>Gedrag</i>	82
3.2.3	<i>Emoties</i>	83
3.3	Daderkarakteristieken	84
3.4	Contextuele factoren	86
3.5	Het 'ideale slachtoffer' in hedendaags onderzoek	88
3.6	De waarnemer	90
3.6.1	<i>(Universele) belangen?</i>	90
3.6.2	<i>Wiens belangen?</i>	91
3.7	Gevolgen	92
3.8	Conclusie	93
4	Strijden om erkenning: Een actuele sociologie van slachtofferschap	101
	<i>J.C.J. Boutellier</i>	
4.1	Inleiding	101
4.2	Victimalisering van de moraal	101
4.3	Een slachtofferindustrie	102
4.4	Gevoelige identiteiten	103
4.5	Strijd om erkenning	104
4.6	Een politiek van vijandschap	105
4.7	Morele culturen	106
4.8	Extreme gevoeligheid	107
4.9	Slachtofferschap en de rechtstaat	109
4.10	Inclusieve en exclusieve identiteitspolitiek	110
4.11	Besluit	111
5	Slachtofferschap van criminaliteit als traumatische gebeurtenis	115
	<i>M.J.J. Kunst</i>	
5.1	Inleiding	115
5.2	De ontstaansgeschiedenis van PTSS	116
5.3	DSM en de classificatiecriteria voor PTSS	117
5.3.1	<i>PTSS in DSM-5</i>	118
5.3.2	<i>Classificatieproblemen</i>	120
5.4	Theorieën over het ontstaan van PTSS bij slachtoffers van criminaliteit	122
5.5	Onderzoek naar PTSS onder slachtoffers van criminaliteit	123
5.5.1	<i>Prevalentieonderzoek</i>	123
5.5.2	<i>Risicofactoren en beschermende factoren</i>	124
5.5.3	<i>Effectieve behandelingen</i>	126
5.6	Malingeren	127
5.7	Besluit	128

DEEL II: TYPEN SLACHTOFFERSCHAP NADER BELICHT	135
6 Slachtoffers van mensenhandel	137
<i>C. Rijken</i>	
6.1 Introductie	137
6.2 Wat is mensenhandel?	138
6.3 Mensenhandel in de Nederlandse wetgeving	139
6.3.1 <i>Uitbuiting</i>	140
6.3.2 <i>Arbeidsuitbuiting: Het ondergeschoven kindje?</i>	141
6.4 Aard en omvang van slachtoffers mensenhandel	142
6.5 Achtergrond slachtoffers van mensenhandel in Nederland	144
6.6 De impact van mensenhandel op slachtoffers	146
6.7 Secundaire victimisatie in de strafprocedure	147
6.8 Conclusie	150
7 Kindermishandeling: Impact op slachtoffer en maatschappij	157
<i>S. Vermeulen, M. Scheuplein, A.L. van Harmelen en L.R.A. Alink</i>	
7.1 Inleiding	157
7.2 Prevalentie van kindermishandeling	158
7.2.1 <i>Factoren die het risico op slachtofferschap vergroten of verkleinen</i>	160
7.3 Gevolgen van kindermishandeling	162
7.3.1 <i>Van slachtoffer naar slachtoffer – gevolgen voor familie en de maatschappij</i>	163
7.3.2 <i>Intergenerationele overdracht van kindermishandeling</i>	164
7.3.3 <i>Kindermishandeling en slachtofferschap buiten het gezin</i>	165
7.4 Interventies	166
7.5 Conclusie	167
8 Seksueel geweld bij volwassenen	177
<i>E. Mulder, M. Cense en W.T.M. van Berlo</i>	
8.1 Inleiding	177
8.2 Betekenissen van seksueel geweld	177
8.3 Prevalentie	181
8.4 Oorzaken en risicofactoren	182
8.4.1 <i>Cultureel niveau</i>	182
8.4.2 <i>Interpersoonlijk niveau</i>	184
8.4.3 <i>Individueel niveau</i>	185
8.5 Beleving en gevolgen van seksueel geweld	186
8.5.1 <i>Emotionele en psychische problemen</i>	186
8.5.2 <i>Fysieke en seksuele problemen</i>	187
8.5.3 <i>Sociale gevolgen</i>	187
8.5.4 <i>Gevolgen voor gender- en seksuele identiteit</i>	188
8.5.5 <i>Revictimisatie</i>	188

INHOUD

8.6	Reacties van derden en secundaire victimisatie	188
8.7	Preventie	190
8.8	Vragen en uitdagingen voor de toekomst	191
8.8.1	<i>Praktijk</i>	191
8.8.2	<i>Wetenschap</i>	192
9	Huiselijk geweld in Nederland	201
	<i>K.D. Lünemann en M. Steketee</i>	
9.1	Inleiding	201
9.2	Van vrouwenmishandeling naar huiselijk geweld	201
9.2.1	<i>Begrip huiselijk geweld</i>	203
9.3	Aard, ernst en omvang van huiselijk geweld	204
9.4	Samenhang partnergeweld en kindermishandeling	207
9.4.1	<i>Geweld tussen ouders en mishandeling van kinderen</i>	208
9.4.2	<i>Kinderen als getuige van geweld tegen of tussen ouders</i>	208
9.5	Patronen van geweld	209
9.6	Beleid en de aanpak van huiselijk geweld	212
9.6.1	<i>Beleidsontwikkelingen</i>	212
9.6.2	<i>Het stoppen van het geweld, risicogestuurde zorg en herstel</i>	214
9.6.3	<i>Vershil in aanpak intieme terreur en situationeel geweld</i>	216
9.7	Conclusie en uitdagingen voor de toekomst	217
10	Seksuele straatintimidatie: Aard, omvang en gevolgen	229
	<i>G.N.G. Vanderveen † en T.F.C. Fischer</i>	
10.1	Seksuele straatintimidatie: Een complex fenomeen met een onbekende trend	229
10.2	Empirisch onderzoek naar de aard, omvang en gevolgen van seksuele straatintimidatie	232
10.2.1	<i>Internationaal onderzoek</i>	232
10.2.2	<i>Nederlands onderzoek</i>	233
10.3	Conclusie en discussie	241
11	Slachtofferschap van online criminaliteit	249
	<i>R. Leukfeldt en M.S. van 't Hoff-de Goede</i>	
11.1	Inleiding	249
11.2	Definitie en verschijningsvormen	250
11.2.1	<i>Cybercriminaliteit</i>	251
11.2.2	<i>Gedigitaliseerde criminaliteit</i>	251
11.3	Prevalentie: Traditionele criminaliteit daalt, online criminaliteit stijgt	253
11.4	Risicofactoren	255
11.5	Gevolgen voor slachtoffers	258
11.6	De toekomst	260

12	Agressie tegen mensen met een publieke taak	271
	<i>L. van Reemst en T.F.C. Fischer</i>	
12.1	Inleiding	271
12.2	Onderzoek naar slachtofferschap van mensen met een publieke taak	272
12.3	De omvang van slachtofferschap van mensen met een publieke taak	273
12.3.1	<i>Handhavende en veiligheidsberoepen</i>	275
12.3.2	<i>Zorgverlenende beroepen</i>	276
12.3.3	<i>Dienstverlenende beroepen</i>	277
12.3.4	<i>Onderwijs</i>	277
12.3.5	<i>Overheidsmedewerkers en politieke ambtsdragers</i>	278
12.3.6	<i>Verschillen tussen beroepsgroepen</i>	279
12.4	Factoren die samenhangen met slachtofferschap van mensen met een publieke taak	279
12.4.1	<i>Theorieën over slachtofferschap van mensen met een publieke taak</i>	280
12.4.2	<i>Empirische bevindingen over factoren die samenhangen met slachtofferschap van mensen een publieke taak</i>	281
12.4.3	<i>Verschillen tussen beroepsgroepen in samenhangen met agressie</i>	286
12.5	Besluit	286
13	Slachtofferschap van georganiseerde misdaad en ondermijning	293
	<i>J. Landsman en P.W. Tops</i>	
13.1	Inleiding	293
13.2	Waarom georganiseerde misdaad en ondermijning wél voor slachtoffers zorgen	294
13.3	Slachtoffers van geweld	294
13.4	Criminele uitbuiting: De dunne scheidslijn tussen slachtoffer- en daderschap	297
13.5	Verstoring van het economische en financiële systeem: Bedrijven als slachtoffer	300
13.6	Aantasting van de rechtsstaat en het openbaar bestuur	303
13.7	Het onzichtbare slachtoffer: Het milieu	304
13.8	Tot slot	306
14	Haatmisdrijven in Nederland	313
	<i>S. van der Aa en M. van Noorloos</i>	
14.1	Inleiding	313
14.2	Impact en ervaringen met het strafrechtstelsel	315
14.3	Beleidskader en bijzondere procedurele slachtofferrechten	318
14.4	Het Nederlandse materiële strafrecht inzake haatmisdrijven	321
14.5	Nieuwe ontwikkelingen in binnen- en buitenland	325

INHOUD

14.5.1	<i>Community Impact Statements</i>	325
14.5.2	<i>Het initiatiefwetsvoorstel discriminatoir oogmerk</i>	328
14.6	Conclusie	331
15	Eergerelateerd geweld	335
	<i>J. van Doorn, Y. van Osch, D.P.K. Roeg en J. Janssen</i>	
15.1	Inleiding	335
15.2	Definitie eer en eergerelateerd geweld	336
15.3	Slachtoffers van eergerelateerd geweld	339
15.4	Aanpak eergerelateerd geweld	341
15.5	Conclusie	344
16	Verkeersslachtoffers	351
	<i>P.G.M. Aarten en L.I.M. Lenferink</i>	
16.1	Inleiding	351
16.2	Een definitie van verkeersslachtoffers en verkeersongevallen	352
16.3	Gevolgen en nazorg	353
16.3.1	<i>Gevolgen en professionele nazorg voor slachtoffers van verkeersongevallen</i>	353
16.3.2	<i>Gevolgen en professionele nazorg voor nabestaanden van verkeersongevallen</i>	354
16.3.3	<i>Laagdrempelige nazorg voor slachtoffers en nabestaanden van verkeersongevallen</i>	355
16.4	De juridische nasleep	356
16.4.1	<i>Wegenverkeerswet 1994</i>	356
16.4.2	<i>Wet versus de praktijk</i>	356
16.4.3	<i>Herstelbemiddeling</i>	358
16.5	Letselschadeafwikkeling	359
16.6	Besluit	360
17	Slachtoffers en nabestaanden van levensdelicten	365
	<i>M.C.A. Liem, P.G.M. Aarten, M.Y. van Denderen en L.I.M. Lenferink</i>	
17.1	Inleiding	365
17.2	Aard en omvang van levensdelicten in Nederland in de periode 1992-2020	366
17.2.1	<i>Zaakkenkarakteristieken</i>	366
17.2.2	<i>Slachtofferkarakteristieken</i>	369
17.3	Slachtoffer-daderoverlap	371
17.4	Nabestaanden en rouwverwerking	372
17.4.1	<i>Factoren waar nabestaanden mee te maken krijgen</i>	372
17.4.2	<i>Rouwverwerking</i>	372
17.4.3	<i>Rouwklachten</i>	373
17.4.4	<i>Professionele nazorg voor nabestaanden na moord</i>	374

17.4.5	<i>Laagdrempelige nazorg voor nabestaanden na moord</i>	374
17.5	Tot slot	377
18	Massavictimisatie	383
	<i>M. Bax, M. de Waardt en R. Letschert</i>	
18.1	Inleiding	383
18.2	De complexiteit van massavictimisatie	384
18.3	Toegang tot het (internationaal) recht	386
18.4	Toegang tot juridische herstelmaatregelen	388
18.5	Toegang tot geïmplementeerde herstelmaatregelen	391
18.6	Non-juridische herstelmaatregelen	392
18.7	Conclusie	395
19	Slachtofferschap en schade van organisatiecriminaliteit	399
	<i>K. van Wingerde en L. Bisschop</i>	
19.1	Inleiding	399
19.2	De geringe aandacht voor slachtofferschap en schade van organisatiecriminaliteit	401
19.3	Huidige kennis over slachtofferschap en schade door organisatiecriminaliteit	403
	19.3.1 <i>Financiële schade</i>	404
	19.3.2 <i>Corporate violence</i>	405
	19.3.3 <i>Emotionele schade</i>	407
19.4	Uitdagingen voor de toekomst	408
20	Slachtoffers en milieu: Groene criminologie en het schadebeginsel	417
	<i>D.P van Uhm</i>	
20.1	Inleiding	417
20.2	Aandacht voor niet-menselijke slachtoffers	417
20.3	De groene criminologie en het schadebeginsel	420
20.4	Antropocentrisme	421
20.5	Ecocentrisme	422
20.6	Biocentrisme	423
20.7	Conclusie	425
21	Slachtofferschap in internationaal perspectief	435
	<i>P. Nieuwbeerta en J. van Dijk</i>	
21.1	Inleiding	435
	21.1.1 <i>Enquêtes over slachtofferschap van criminaliteit</i>	436
	21.1.2 <i>Gallup World Poll</i>	437
	21.1.3 <i>Beschrijving van de data</i>	437
21.2	Wereldwijde patronen en trends van criminaliteit	439
	21.2.1 <i>Regionale en sub-regionale variatie in criminaliteit</i>	439
	21.2.2 <i>De wereldatlas van criminaliteit</i>	441
	21.2.3 <i>Regionale trends in criminaliteit</i>	442

INHOUD

21.3	Verklaringen voor wereldwijde verschillen	443
21.4	Discussie	445
DEEL III: REACTIES OP SLACHTOFFERSCHAP		451
22	Slachtofferbeleid: Inhoud en organisaties	453
	<i>E.R. Muller</i>	
22.1	Inleiding	453
22.2	Slachtofferbeleid en -regelgeving	453
22.2.1	<i>Overzicht</i>	453
22.2.2	<i>Recht doen aan slachtoffers 2013</i>	455
22.2.3	<i>Meerjarenprogramma slachtofferbeleid 2016-2018</i>	455
22.2.4	<i>Meerjarenagenda slachtofferbeleid 2018-2021 en nieuwe wetten</i>	456
22.2.5	<i>Beleidsdoorlichting slachtofferzorg 2021</i>	458
22.2.6	<i>Meerjarenagenda slachtofferbeleid 2022-2025</i>	458
22.3	Organisaties slachtofferbeleid	459
22.4	Analyse slachtofferbeleid en organisaties	463
22.4.1	<i>Beleid en samenleving</i>	464
22.4.2	<i>Intensief beleidsproces</i>	464
22.4.3	<i>Plannen, regels en uitvoering</i>	464
22.4.4	<i>Een complex netwerk van organisaties</i>	465
22.4.5	<i>Toezicht en controle</i>	465
22.4.6	<i>Bestuurskundig kennis en onderzoek</i>	466
22.5	Afsluiting	466
23	Slachtofferrechten en -participatie in het strafproces	469
	<i>A.K. Bosma en M.S. Groenhuijsen</i>	
23.1	Inleiding	469
23.1.1	<i>Leeswijzer</i>	469
23.1.2	<i>Het slachtoffer</i>	470
23.2	Ontwikkeling: van de eerste generatie slachtofferrechten tot nu	472
23.2.1	<i>Ontwikkelingen vanaf de jaren '80</i>	472
23.2.2	<i>Doel van de ontwikkelingen</i>	475
23.2.3	<i>Enkele belangrijke voorstellen die het niet gehaald hebben</i>	476
23.3	Passieve slachtofferrechten	478
23.3.1	<i>Correcte bejegening</i>	478
23.3.2	<i>Informatie</i>	478
23.3.3	<i>Bijstand en vertegenwoordiging</i>	479
23.3.4	<i>Bescherming</i>	480
23.4	Actieve participatie	481
23.4.1	<i>Aandragen van informatie</i>	481
23.4.2	<i>Spreekrecht en de spreekrechtverklaring</i>	481

23.4.3	<i>Vorderen van geleden schade</i>	482
23.4.4	<i>Bemiddeling/mediation</i>	483
23.5	<i>Afronding</i>	484
24	Slachtofferrechten in Europa	493
<i>A. Pemberton en S. van der Aa</i>		
24.1	<i>Inleiding</i>	493
24.2	<i>De aanloop: 1985-1999</i>	494
24.2.1	<i>Inhoud: Overeenkomsten en verschillen</i>	495
24.2.2	<i>Soft law en hard law</i>	496
24.2.3	<i>Variëteit tussen landen</i>	497
24.3	<i>De periode rondom en na het kaderbesluit (1999-2010)</i>	498
24.3.1	<i>Inhoud: Overeenkomsten en verschillen</i>	500
24.3.2	<i>Optimisme en pessimisme</i>	500
24.3.3	<i>De werking van het EU-recht</i>	501
24.4	<i>De periode rondom en na de EU-richtlijn (2010-2020)</i>	503
24.4.1	<i>Inhoud: Overeenkomsten en verschillen</i>	503
24.4.2	<i>De lessen geleerd?</i>	504
24.4.3	<i>Grotere nadruk op implementatie</i>	505
24.5	<i>De huidige tijd (2020 en verder)</i>	506
24.5.1	<i>Pas op de plaats of toch nieuwe stappen voorwaarts?</i>	507
24.5.2	<i>Kwetsbare slachtoffers</i>	508
24.6	<i>Conclusie</i>	509
25	Compensatie	513
<i>M. van Hasenbroek, M.R. Hebly en S.D. Lindenbergh</i>		
25.1	<i>Inleiding</i>	513
25.2	<i>Strafbaar feit, slachtoffer, schade, compensatie</i>	514
25.3	<i>Compensatiebronnen</i>	515
25.3.1	<i>Inleidende opmerkingen</i>	515
25.3.2	<i>Verzekering</i>	516
25.3.3	<i>Sociale zekerheid</i>	518
25.3.4	<i>Schadefonds Geweldsmisdrijven</i>	519
25.4	<i>Verhaal op de dader</i>	521
25.4.1	<i>Het civiele aansprakelijkheidsrecht</i>	521
25.4.2	<i>Volledige schadevergoeding</i>	521
25.4.3	<i>Schade van derden</i>	522
25.4.4	<i>Realisatie via civiele procedure</i>	523
25.4.5	<i>Realisatie via strafprocedure</i>	523
25.4.6	<i>Strafproces: Schadevergoedingsmaatregel en 'voorschotregeling'</i>	524
25.4.7	<i>(Beperkte) dekking door aansprakelijkheidsverzekering</i>	525
25.4.8	<i>Incidentele bronnen, ad hoc compensatie</i>	526
25.5	<i>Compensatiebeleid: Ontwikkelingen en evaluatie</i>	527

26 Een tegemoetkoming voor slachtoffers: Het Schadefonds Geweldsmisdrijven	535
<i>A.H.R. Jager, Y. Pieters en M.J.J. Kunst</i>	
26.1 Inleiding	535
26.2 Achtergrond en organisatie	536
26.2.1 <i>Geschiedenis</i>	536
26.2.2 <i>Organisatie</i>	537
26.2.3 <i>Ketenpartners</i>	537
26.3 Juridisch kader	538
26.3.1 <i>Kring der gerechtigden</i>	538
26.3.2 <i>In Nederland</i>	541
26.3.3 <i>Termijn</i>	542
26.3.4 <i>Geweldsmisdrijf</i>	542
26.3.5 <i>Aannemelijkheid</i>	543
26.3.6 <i>Ernstig letsel</i>	544
26.3.7 <i>Eigen aandeel</i>	545
26.3.8 <i>Schade op andere wijze vergoed</i>	546
26.3.9 <i>Bezwaar</i>	547
26.3.10 <i>(Hoger) beroep</i>	547
26.4 Cijfers	547
26.5 Wetenschappelijk onderzoek	548
26.6 Bijzondere regelingen	550
26.6.1 <i>Regelingen Commissie Samson</i>	550
26.6.2 <i>Pilot aannemelijkheid slachtofferschap mensenhandel</i>	551
26.6.3 <i>Regeling tijdelijke beleidsregels stimulering preventieve maatregelen woning- en bedrijfsovervallen</i>	551
26.6.4 <i>Tijdelijke regeling voor vergoeding eigen risico slachtoffers seksueel geweld</i>	551
26.6.5 <i>Tijdelijke regeling voor slachtoffers van geweld in de jeugdzorg (commissie de winter)</i>	551
26.7 Ontwikkelingen	552
26.8 Besluit	553
27 Minderjarige slachtoffers van kindermishandeling: Hulp via vrijwillig en gedwongen kader	557
<i>M.R. Bruning</i>	
27.1 Inleiding	557
27.2 Van Veilig Thuis naar hulp in vrijwillig of gedwongen kader	558
27.3 Vrijwillige hulpverlening	559
27.3.1 <i>Vrijwillige jeugdhulp</i>	559
27.3.2 <i>Jeugdhulp in het drangkader</i>	562
27.3.3 <i>Het jeugdbeschermingsplein in Rotterdam</i>	563
27.4 Hulp via het gedwongen kader: Maatregelen van kinderbescherming	565
27.4.1 <i>Jeugdbeschermingsketen</i>	565

27.5	Kinderbeschermingsmaatregelen	569
27.5.1	<i>Ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing</i>	569
27.6	Gezagsbeëindiging	571
27.7	Spoedmaatregelen	572
27.8	Zorgen over het jeugdhulpstelsel	573
27.9	Besluit	575
28	Slachtofferhulp in Nederland: De uitgestoken hand van de samenleving	581
	<i>S. Leferink</i>	
28.1	Inleiding	581
28.2	Ontstaan en groei	581
28.2.1	<i>Van proeftuinen naar Landelijke Organisatie Slachtofferhulp</i>	582
28.2.2	<i>Nieuwe activiteiten</i>	583
28.2.3	<i>Financiering</i>	585
28.3	De vrijwillige inzet	586
28.4	Dienstverlening	588
28.4.1	<i>Psychosociaal</i>	589
28.4.2	<i>Juridisch</i>	590
28.4.3	<i>ZSM</i>	590
28.4.4	<i>Lotgenotensteun</i>	591
28.5	Doelgroepen	591
28.5.1	<i>Verkeersslachtoffers: De wereld van letselschade</i>	591
28.5.2	<i>Getroffenen van rampen en calamiteiten: De crisisinzet</i>	592
28.5.3	<i>Nabestaanden: het casemanagement</i>	592
28.5.4	<i>Slachtoffers van institutioneel misbruik: De Hulplijn Seksueel Misbruik</i>	593
28.5.5	<i>Overige groepen</i>	594
28.6	Slachtofferhulp als belangenbehartiger en expert	594
28.7	Tot slot	596
29	De rol van de slachtofferadvocaat in het Nederlandse strafproces	601
	<i>S. Meijer, A.J.J.G. Schijns, N.A. Elbers, I.M. Becx en A.J. Akkermans</i>	
29.1	Inleiding	601
29.2	De slachtofferadvocaat	602
29.3	Rechtsbijstand van het slachtoffer	603
29.4	Verwezenlijking van slachtofferrechten als gevolg van bijstand door een slachtofferadvocaat	604
29.4.1	<i>Recht op informatie</i>	604
29.4.2	<i>Recht op kennisneming van het dossier</i>	606
29.4.3	<i>Recht op toevoeging van stukken</i>	608
29.5	Spreekrecht en schriftelijke slachtofferverklaring	608
29.5.1	<i>Tijdens het strafproces</i>	608
29.5.2	<i>Rechten van het slachtoffer in de tenuitvoerleggingsfase</i>	610
29.6	Recht op schadevergoeding	611
29.7	Recht op beschermingsmaatregelen	613

29.8	Herstelrechtvoorzieningen	615
29.9	Overige meerwaarde van bijstand door een slachtofferadvocaat	616
29.10	Besluit	617
30	De Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling	621
	<i>J.H.L.J. Janssen</i>	
30.1	Inleiding	621
30.2	Waarom een meldcode?	622
30.3	Voor wie een meldcode?	623
30.4	Welke vormen van geweld vallen onder de Wet meldcode?	624
30.5	Welke stappen moet een meldcode bevatten?	624
30.5.1	<i>Stap 1: In kaart brengen van signalen</i>	625
30.5.2	<i>Stap 2: Overleggen met een collega (eventueel veilig thuis raadplegen)</i>	626
30.5.3	<i>Stap 3: Gesprek met de betrokkene(n)</i>	627
30.5.4	<i>Stap 4: Wegen van het huiselijk geweld of de kindermishandeling</i>	628
30.5.5	<i>Stap 5: Beslissen over melden en/of hulp organiseren</i>	628
30.5.6	<i>Afwegingskader</i>	629
30.6	Tot slot	630
31	Strafrechtelijke contact- en locatieverboden	633
	<i>I.M.V. Cleven, T.F.C. Fischer en S. Struijk</i>	
31.1	Inleiding	633
31.2	Beschrijving van de uitvoeringspraktijk	634
31.2.1	<i>Wettelijk kader</i>	634
31.2.2	<i>Omvang van en trends in opleggingen</i>	634
31.2.3	<i>Ketenpartners</i>	636
31.3	Naleving en gevolgen van verboden: Theorie	637
31.3.1	<i>Veiligheid vanuit perspectief verdachte/dader</i>	637
31.3.2	<i>Veiligheid vanuit perspectief slachtoffers</i>	638
31.4	Naleving en gevolgen van verboden: Empirie	638
31.4.1	<i>Veiligheid vanuit perspectief verdachte of dader</i>	639
31.4.2	<i>Veiligheid vanuit het perspectief van slachtoffers</i>	643
31.4.3	<i>Toezicht op naleving en handhaving</i>	643
31.5	Beperkingen van bestaand onderzoek en uitdagingen voor toekomstig onderzoek	644
31.6	Conclusie	646
32	Beleid en praktijk van het tijdelijk verblijfsrecht voor slachtoffers van mensenhandel	653
	<i>S.R. van Bommel en L.B. Esser</i>	
32.1	Inleiding	653
32.2	Het tijdelijk verblijfsrecht nader bezien	655
32.3	De praktijk van het tijdelijk verblijfsrecht	659

32.3.1	<i>Inzichten over het praktisch beslissen vanuit de theorie beschouwd</i>	660
32.3.2	<i>Internationaal onderzoek naar de beslispraktijk inzake mensenhandel</i>	661
32.3.3	<i>Inzichten uit Nederland over het praktisch beslissen over de bedenktijd</i>	662
32.4	Reflectie	664
32.5	Conclusie	666
33	Sociale steun en lotgenotencontact in de nasleep van een slachtofferervaring: Interpersoonlijke aspecten van betekenisgeven aan een slachtofferervaring	671
	<i>P. van de Ven</i>	
33.1	Inleiding	671
33.2	Lotgenotencontact	672
33.3	Lotgenotencontact voor slachtoffers in Nederland	673
33.4	Lotgenotencontact na een slachtofferervaring	676
	33.4.1 <i>Theorie</i>	677
	33.4.2 <i>Onderzoek</i>	678
	33.4.3 <i>Lotgenotencontact als platform voor betekenisgeving, identiteitsvorming en hervertellen van verhaal</i>	679
33.5	Toekomstig onderzoek en aanbevelingen	682
33.6	Conclusie	684
34	Victim blaming	689
	<i>M. Bal en K. van den Bos</i>	
34.1	Inleiding	689
34.2	<i>Just-world</i> -theorie	690
	34.2.1 <i>Het BJW als persoonlijkheidstrek</i>	691
	34.2.2 <i>Het BJW als noodzakelijke overtuiging</i>	692
	34.2.3 <i>Andere reacties dan victim blaming</i>	695
34.3	<i>System-justification</i> -theorie	698
34.4	Besluit	699
35	Angst voor slachtofferschap van criminaliteit? Grip krijgen op de complexiteit tussen situationele angst voor slachtofferschap van criminaliteit en algemene onveiligheidsbeleving	705
	<i>J. Brands en R. Spithoven</i>	
35.1	Inleiding	705
35.2	<i>Fear of crime</i> : Een overzicht	707
35.3	Van overzicht naar toepassing	715
35.4	Adviezen voor onderzoekers	718
35.5	Adviezen voor de beleidspraktijk	719
35.6	Besluit	720

36 Herhaald slachtofferschap	727
<i>L. van Reemst en M.J.J. Kunst</i>	
36.1 Inleiding	727
36.2 Definities van herhaald slachtofferschap	728
36.3 Verklaringen voor herhaald slachtofferschap	729
36.4 Eerder onderzoek naar herhaald slachtofferschap	730
36.4.1 <i>Risicoheterogeniteit of gebeurtenisafhankelijkheid</i>	730
36.4.2 <i>Factoren die samenhangen met herhaald slachtofferschap</i>	731
36.4.3 <i>Preventiemaatregelen</i>	736
36.5 Tot besluit	737
37 Geloofwaardigheidsbeoordelingen in juridische procedures	745
<i>J. van Doorn en M.J.J. Kunst</i>	
37.1 Inleiding	745
37.2 Leeswijzer	746
37.3 Heuristische informatieverwerking	747
37.4 Het emotionele-slachtoffereffect	748
37.5 Eerder onderzoek naar het emotionele-slachtoffereffect	749
37.6 Beperkingen van eerder onderzoek	751
37.7 Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek	752
37.8 Conclusie	753
38 Aangiftebereidheid	761
<i>S.G.A. van de Weijer</i>	
38.1 Inleiding	761
38.2 Mate van aangiftebereidheid	761
38.3 Determinanten van aangiftebereidheid	764
38.3.1 <i>Economisch perspectief</i>	764
38.3.2 <i>Psychologisch perspectief</i>	766
38.3.3 <i>Sociologisch perspectief</i>	767
38.3.4 <i>Demografische kenmerken</i>	767
38.3.5 <i>Determinanten aangiftebereidheid na cybercriminaliteit</i>	768
38.4 Motivaties voor het wel of niet doen van aangifte	769
38.5 Trends in aangiftebereidheid	770
38.6 Conclusie	772
39 De rol van bestaande psychische problemen: Lessen uit de prospectieve VICTIMS-studie	777
<i>P.G. van der Velden en C. Contino</i>	
39.1 Inleiding	777
39.2 Leeswijzer	779
39.3 Onderzoeksmethoden	780
39.3.1 <i>Participanten</i>	780
39.3.2 <i>Gebruikte vragenlijsten</i>	780

39.4	Statistische analyses	782
39.5	Resultaten	783
39.5.1	<i>Kenmerken slachtoffers en niet-slachtoffers</i>	783
39.5.2	<i>Verschillen tussen subgroepen slachtoffers</i>	784
39.5.3	<i>Verschillen tussen subgroepen niet-slachtoffers</i>	785
39.5.4	<i>Verschillen tussen slachtoffers en niet-slachtoffers</i>	785
39.6	Discussie	786
39.7	Beperkingen	788
39.8	Praktische relevantie	789
40	De victimologie bloeit, en al lang niet meer ‘in cognito’	795
	<i>M.J.J. Kunst, A. Pemberton, J. Brands, J. van Doorn, E.R. Muller en L. van Reemst</i>	
40.1	Inleiding	795
40.2	Victimologisch onderzoek	796
40.2.1	<i>Vooruitgang</i>	796
40.2.2	<i>Uitdagingen</i>	798
40.3	Hulpverlening en rechtsbescherming	799
40.3.1	<i>Vooruitgang</i>	799
40.3.2	<i>Uitdagingen</i>	800
40.4	Tot besluit	802
	Auteurs	805
	Trefwoordenregister	811
	Serie Handboeken Veiligheid	827

Deel III: Reacties op slachtofferschap

25 Compensatie

M. van Hasenbroek, M.R. Hebly en S.D. Lindenbergh

25.1 Inleiding

Op een dag wordt 'A' slachtoffer van een gewelddadige roofoverval. Als gevolg hiervan loopt hij een hoge dwarslaesie op. Een dader is nooit gevonden. De medische kosten van A zijn hoog: hij ligt wekenlang in het ziekenhuis en heeft voor de rest van zijn leven extra hulp nodig thuis. Bovendien is A volledig arbeidsongeschikt verklaard en moeten er aanpassingen aan de woning plaatsvinden, zodat A in zijn huidige woning kan blijven. Bij 'B' wordt ingebroken. Haar raam is stukgeslagen en haar laptop, fotocamera en tablet zijn verdwenen. Even later ontdekt B dat haar bankrekening is gehackt via de gestolen laptop. B doet aangifte en enige tijd later wordt de dader opgepakt en strafrechtelijk veroordeeld. 'C' wordt meermaals seksueel misbruikt en loopt hierdoor ernstige psychische schade op. Zij heeft regelmatig herbelevingen als gevolg waarvan zij niet meer normaal functioneert. Bovendien heeft zij sinds het misdrijf last van paniekaanvallen. De dader wordt opgepakt en strafrechtelijk veroordeeld.

Deze voorbeelden laten zien dat uiteenlopende soorten delicten (geweld, inbraak, seksueel misbruik) kunnen leiden tot verschillende soorten nadelen: zorgkosten, verlies van arbeidsvermogen, beschadiging en verlies van zaken, pijn, verdriet, gederfde levensvreugde, et cetera. Bepaalde nadelen hebben min of meer concrete financiële consequenties (vermogensschade), andere gevolgen zijn immaterieel en laten zich lastig in geld uitdrukken.

Dit hoofdstuk gaat over compensatie van schade die wordt geleden door slachtoffers van strafbare feiten. Dit hoofdstuk beoogt de lezer een eerste oriëntatiepunt en overzicht te bieden; vanzelfsprekend kunnen binnen de ons toegemeten ruimte niet alle nuances en discussiepunten van het thema worden besproken.¹ Eerst staan wij kort stil bij de begrippen 'strafbaar feit', 'slachtoffer', 'schade' en 'compensatie' (paragraaf 2). Vervolgens bespreken wij op hoofdlijnen de verschillende bronnen ter compensatie van schade door strafbare feiten (paragraaf 3). We ronden af met een korte schets en evaluatie van de belangrijke beleidsontwikkelingen op dit terrein (paragraaf 4).

¹ Een meer uitvoerig overzicht van compensatiebronnen voor schade door strafbare feiten is te vinden in Hebly e.a. 2020, waaraan twee auteurs van dit hoofdstuk meeschreven. Paragraaf 3 vormt wat betreft de beschrijving van compensatiebronnen een verkorte en hier en daar geactualiseerde weergave van dit rapport.

25.2 Strafbaar feit, slachtoffer, schade, compensatie

De begrippen ‘slachtoffer’, ‘schade’ en ‘compensatie’ zijn in theorie (en in de praktijk) zeer breed.² Om het compensatievraagstuk inzichtelijk te maken en af te bakenen, moet er dus eerst worden vastgesteld wat deze begrippen inhouden. Een ‘strafbaar feit’ wordt in dit hoofdstuk verstaan als een menselijke gedraging die past binnen een wettelijke delictsomschrijving, die wederrechtelijk is en aan de schuld van de verdachte te wijten.³ De commune delicten worden strafbaar gesteld in het Wetboek van Strafrecht (Sr). Ook bijzondere wetten, zoals de Opiumwet, bevatten strafbaarstellingen.

Onder ‘slachtoffer’ verstaan wij natuurlijke personen en rechtspersonen die schade lijden door een strafbaar feit (vgl. art. 51a lid 1 onder 1 Sv). De naasten of nabestaanden van natuurlijke personen die het slachtoffer zijn van een strafbaar feit kunnen eveneens als slachtoffer worden aangemerkt. Zij lijden schade ‘via’ hun relatie tot het primaire slachtoffer van het strafbare feit: denk aan degene die inspanningen verricht of kosten maakt in verband met de verzorging van de partner die door een misdrijf ernstig is getroffen, of aan nabestaanden in wier levensonderhoud het slachtoffer voorzorg. Onder ‘slachtoffers’ kunnen ook worden geschaard degenen die naast een slachtoffer dat fysiek letsel heeft opgelopen of is overleden, psychisch letsel hebben opgelopen door een rechtstreekse confrontatie met het strafbare feit of met de gevolgen daarvan (zogenoemde ‘shockschade’).⁴ Deze schadesoort kan zich bij uitstek voordoen in de strafrechtelijke context: bij ernstige misdrijven, zoals moord en doodslag, komt het met regelmaat voor dat met name naasten en nabestaanden van slachtoffers op schadelijke wijze worden geconfronteerd met het misdrijf of de gevolgen ervan.⁵

Ook de overheid kan slachtoffer zijn: publiekrechtelijke rechtspersonen lijden regelmatig schade door strafbare feiten. Denk aan uitkeringsinstanties die worden getroffen door uitkeringsfraude, of aan milieuovertredingen, zoals verontreiniging, die leiden tot (sanerings)kosten.

Hoewel het begrip ‘slachtoffer van een strafbaar feit’ dus ruim is, moet worden bedacht dat het slechts een bepaalde categorie slachtoffers aanduidt op grond van het type gebeurtenis dat hen is overkomen, terwijl er daarnaast vele andere oorzaken van slachtofferschap denkbaar zijn. Denk aan slachtoffers van verkeersongevallen, arbeidsongevallen en medische fouten (die niet telkens ook strafbare feiten hoeven op te leveren), maar ook aan slachtoffers van natuurrampen (die niet aan menselijke oorzaken te wijten hoeven te zijn). Wij beperken ons in deze bijdrage, als gezegd, tot slachtoffers van strafbare feiten.

² De vraag is zelfs of de termen überhaupt af te bakenen zijn, zie bijvoorbeeld Braakman 2021.

³ Ter Haar & Meijer 2018.

⁴ HR 22 februari 2002, nr. Co0/227HR, ECLI:NL:HR:2002:AD5356, NJ 2002/240 m.nt. J.B.M. Vranken (*Taxibus*), r.o. 4.3.

⁵ Zie onder meer Engelhard, Hebly & Van der Zalm 2015, p. 87.

‘Schade’ is nadeel dat voortvloeit uit een bepaalde gebeurtenis, hier dus een strafbaar feit. Dat betekent dat iemand (of iets) in een slechtere toestand terecht komt dan waarin hij (of het) zou hebben verkeerd als het feit zich niet had voorgedaan. Juristen delen schade doorgaans op in personenschade (zoals kosten van herstel en gederfd inkomen), zaakschade (zoals verlies van waarde door diefstal of vernieling) en zuivere vermogensschade (bijvoorbeeld financieel verlies door oplichting) enerzijds en in ‘vermogensschade’ (financiële schade) en ‘ander nadeel’ (immateriële schade, waarvoor de vergoeding wordt aangeduid met smartengeld) anderzijds.⁶

Onder ‘compensatie’ verstaan wij het bieden van een financiële prestatie in verband met geleden schade. Niet-financiële vormen en aspecten van compensatie, bijvoorbeeld op relationeel en emotioneel vlak, blijven dus buiten beschouwing.⁷ Compensatie kan volledig zijn – de prestatie is qua omvang gelijk aan het nadeel – maar kan ook bestaan in een (gedeeltelijke) financiële tegemoetkoming, zoals door het Schadefonds Geweldsmisdrijven. Compensatie kan worden geput uit verschillende hierna te bespreken bronnen.

25.3 Compensatiebronnen

25.3.1 INLEIDENDE OPMERKINGEN

Voordat verschillende bronnen van compensatie worden besproken, moet worden benadrukt dat het (impliciete) juridische uitgangspunt is dat voor afwenteling van schade een goede reden (‘grondslag’) moet bestaan. Voor zover die er niet is, draagt ieder zijn eigen schade.⁸

Slachtoffers kunnen uiteenlopende bronnen aanboren om het nadeel af te wettelen dat zij als gevolg van een strafbaar feit lijden.⁹ *First party*-verzekeringen en sociale zekerheid, maar ook het Schadefonds Geweldsmisdrijven, hebben in de praktijk een breed ‘dekkingsbereik’, in die zin dat voor daadwerkelijke realisatie van een aanspraak op die bronnen niet is vereist dat de dader van het strafbare

6 Onder ‘schade’ worden tevens begrepen de kosten van bijstand bij schadeverhaal. Zie Elbers e.a. 2018 over investeringen in de rol van de slachtofferadvocatuur in de vorm van een specifieke toevoeging en een specialisatieopleiding voor advocaten van slachtoffers in ernstige gewelds en zedenzaken.

7 Bijvoorbeeld Van Dijk 2015.

8 Zie over dit uitgangspunt onder meer Hartlief 1997, p. 11. Kritiek op dit uitgangspunt bestaat echter ook, zie onder andere Langelaar 1997; Engelhard & Van Maanen 2008. Zie beschouwend over het balanceren tussen ruimhartigheid en terughoudendheid in het aansprakelijkheidsrecht: concl. A-G J. Spier 28 maart 2014, ECLI:NL:PHR:2014:242, r.o. 3.1-3.6, bij HR 9 mei 2014, nr. 13/04791, ECLI:NL:HR:2014:1091.

9 In 2012 schatten Schrama & Geurts dat slechts 7% van de totaal geleden schade door strafbare feiten wordt vergoed, zie Schrama & Geurts 2012, p. 18. Recent is geprobeerd hierop scherper zicht te krijgen, maar concretere cijfers konden niet worden vastgesteld, zie Hebly e.a. 2020, p. 6. Een en ander wordt uitvoeriger en overzichtelijk behandeld in Commissie onderzoek stelsel schadevergoeding voor slachtoffers van strafbare feiten 2021, p. 37-45.

feit bekend is.¹⁰ Bovendien zullen deze bronnen ook in chronologie vaak eerder door het slachtoffer worden aangesproken dan dat wordt ingezet op verhaal op de dader (denk bijvoorbeeld aan de zorgverzekering). Nadat dergelijke bronnen zijn aangeboord, hebben uitkerende instanties bovendien veelal een regresrecht op de dader. In zoverre vormt de dader dus niet het beginpunt van de keten van aanspraken maar juist het eindpunt, waar uiteindelijk de rekening van het strafbare feit moet worden neergelegd.¹¹ Daarom is het passend de eigen verzekering, de sociale zekerheid en het Schadefonds Geweldsmisdrijven eerst te bespreken (subparagrafen 3.2 tot 3.4), alvorens het verhaal op de dader aan de orde te stellen (subparagraaf 3.5). Aan het slot van deze paragraaf stippen wij nog andersoortige compensatieregelingen aan, die een meer incidenteel en ad hoc karakter kennen (subparagraaf 3.6).

25.3.2 VERZEKERING

Slachtoffers van strafbare feiten kunnen eigen verzekeringen aanspreken voor dekking van schade.¹² Verzekeringen spelen een belangrijke rol met betrekking tot schade door strafbare feiten: denk aan de rol van inboedel- en opstalverzekeringen bij inbraak en brandstichting of die van zorg- en arbeidsongeschiktheidsverzekeringen in geval van ernstig letsel als gevolg van zware mishandeling.¹³ Ook kun je denken aan de gegeven voorbeelden in de inleiding. De medische kosten van A zullen hoogstwaarschijnlijk (grotendeels) worden gecompenseerd door zijn zorgverzekeraar. B kan diens inboedel- en opstalverzekering aanspreken in verband met zijn schade door de vernielde en gestolen zaken, en kan daarnaast een beroep doen op een eventueel afgesloten cyberverzekering vanwege het gehackte bankaccount. C zal behandelingskosten vergoed kunnen zien door de zorgverzekeraar.

Voorwaarde voor het bestaan van een aanspraak op uitkering is – uiteraard – dat een daartoe strekkende verzekering is afgesloten. Private verzekeringen worden beheerst door de algemene bepalingen van overeenkomstenrecht, de meer specifieke bepalingen zijn opgenomen in titel 7.17 van het Burgerlijk Wetboek (BW) en de polisvoorwaarden. Het wetboek onderscheidt de schade- en sommenverzekeringen. Van schadeverzekering is sprake wanneer de verzekering ertoe strekt de vermogensschade te dekken die de verzekerde zou kunnen lijden

¹⁰ Schrama & Geurts schatten dat bij 67% tot 75% van de delicten de dader onbekend blijft, waardoor de aanspraak op schadevergoeding op de dader niet te realiseren is. Zie Schrama & Geurts 2012, p. 31-32.

¹¹ Hooguit is zijn aansprakelijkheid gedekt door aansprakelijkheidsverzekering, waardoor de schade uiteindelijk wordt gedragen door de betreffende verzekeraar, maar de mogelijkheden daartoe zijn nu juist beperkt als het gaat om strafbare feiten.

¹² Zie Schijns 2017.

¹³ Het Verbond van Verzekeraars houdt cijfers bij over het aantal inbraak-, autobrand- en woningbrandclaims, zie <https://www.verzekeraars.nl/branche/data-analytics-en-onderzoek/cijfers-statistieken>. Zo zijn in 2019 alleen al 64.179 inbraakclaims gedaan.

(art. 7:944 BW); bij een sommenverzekering is onverschillig of en in hoeverre met de uitkering schade wordt gecompenseerd (art. 7:964 BW).

Typische voorbeelden van schadeverzekeringen die misdrijfschade dekken zijn woon- en inboedelverzekeringen, verkeersverzekeringen, activiteitenverzekeringen (zoals een reisverzekering) en gezondheidsverzekeringen (zorg- en uitvaartverzekering). De zorgverzekering verdient in dit opzicht extra aandacht: iedereen die in Nederland woont of werkt moet een basisverzekering afsluiten die de behoefte aan zorg dekt. Hoewel daarbij een verzekerings- en acceptatieplicht geldt en de Rijksoverheid bepaalt wat er in het basispakket valt (en welk eigen risico minimaal en maximaal moet gelden), draagt de zorgverzekering vooral het karakter van een private schadeverzekeringsovereenkomst.

Onder de schadeverzekeringen kan ook de aansprakelijkheidsverzekering worden geschaard, die dekking biedt tegen 'vermogensschade' van de verzekerde in de vorm van het verplicht raken tot vergoeding van de schade van een ander. Het gaat bij de aansprakelijkheidsverzekering om de situatie waarin de aansprakelijke de verzekerde is, maar waarin degene tegenover wie hij aansprakelijk is de eigenlijke benadeelde is (het slachtoffer). Daarom spreekt men wel van een *third party*-schadeverzekering, in tegenstelling tot de hiervoor genoemde *first party*-schadeverzekeringen.

Bij sommenverzekering, die in beginsel steeds ziet op het leven of de gezondheid van de mens (art. 7:925 lid 2 BW), is onverschillig of en in hoeverre met de uitkering schade wordt vergoed (art. 7:964 BW). Het belangrijkste voorbeeld is de levensverzekering (art. 7:975 BW e.v.). Daarnaast kan worden gedacht aan ongevallen-, arbeidsongeschiktheids- en invaliditeitsverzekeringen, voor zover de omvang van de uitkering reeds bij de overeenkomst is vastgelegd en deze wordt uitgekeerd ongeacht of hiermee schade wordt vergoed.¹⁴

Doorgaans worden aanspraken op grond van burgerlijk recht verwezenlijkt in de minnelijke sfeer.¹⁵ Dat betekent dat partijen door onderling te overleggen en te onderhandelen kunnen komen tot een vaststellingsovereenkomst. Komen partijen er onderling niet uit, dan kunnen zij zich wenden tot de burgerlijke rechter, maar het staat hen vrij te kiezen voor alternatieven zoals mediation of arbitrage.

In het algemeen geldt dat alle verzekerden van een bepaalde verzekering samen alle schade van die verzekerden betalen door inleg van premie. Op die manier worden risico's via de verzekeraar neergelegd bij het collectief van 'potentiële schadelijders'. Op grond van art. 7:962 BW heeft de schadeverzekeraar een regresrecht: indien de verzekerde ter zake van door hem geleden schade anders dan uit verzekering vorderingen tot schadevergoeding op derden heeft, gaan die vorderingen op de verzekeraar over voor zover deze die schade vergoedt. Bij suc-

¹⁴ Zie *Kamerstukken II 1985/86*, 19529, 3, p. 6.

¹⁵ Weterings schat dat slechts 10 tot 15 procent van de burgers met een potentiële claim uiteindelijk de stap naar de rechter maakt, zie Weterings 1999, p. 24-29.

cesvol regres wordt de schade uiteindelijk alsnog gedragen door de dader van het strafbare feit, maar de verwachting is dat dat in geval van schade door strafbare feiten weinig tot niet gebeurt.¹⁶

25.3.3 SOCIALE ZEKERHEID

Een belangrijke hoofdbron van compensatie wordt gevormd door de sociale zekerheid. Sociale zekerheid is niet specifiek gericht op slachtoffers van strafbare feiten, maar het spreekt voor zich dat slachtoffers van met name gewelds-, zeden- en levensdelicten door de gevolgen daarvan (fysiek en geestelijk letsel, overlijden) kunnen worden geraakt in hun bestaanszekerheid (economische zelfstandigheid) en dat zo dus ook aanspraken op sociale zekerheid kunnen ontstaan.

Slachtoffers die door een strafbaar feit fysiek of geestelijk letsel oplopen, zijn in de eerste plaats aangewezen op medische hulp en verzorging en eventueel op revalidatie. Het Nederlandse zorgstelsel kent vier stelselwetten waaruit aanspraken op gezondheidszorg en maatschappelijke ondersteuning voortvloeien: de Zorgverzekeringswet, de Wet langdurige zorg, de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 en de Jeugdwet. Slachtoffers van strafbare feiten hebben op grond van het stelsel van sociale zekerheid niet alleen aanspraak op dekking van hun zorgbehoefte, maar zien zich ook gesteund door regelingen die ertoe strekken inkomensverlies te verzachten. De belangrijkste regelingen zijn de loondoorbetalingsverplichting van de werkgever, de Ziektewet, de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen en de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten als opvolger van de Wet Werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten. In geval van overlijden hebben nabestaanden onder omstandigheden op grond van de Algemene nabestaandenwet aanspraak op inkomensvervangings. Uiteindelijk zal iedereen – en dus ook het slachtoffer van een strafbaar feit – kunnen terugvallen op de bijstand, geregeld in de Participatiewet.

Het ligt voor de hand dat de in de inleiding genoemde A, die slachtoffer werd van een gewelddadige roofoverval, een beroep zal kunnen doen op de sociale zekerheid waar het gaat om de door het strafbare feit ontstane zorgbehoefte en om zijn inkomensverlies. Mogelijk heeft ook C haar schade deels gedekt door sociale zekerheid.

De wegen ter realisatie van de socialezekerheidsrechtelijke aanspraak hangen af van de regeling die in het geding is. Ontstaan geschillen over prestaties, dan staat in de meeste gevallen de gang naar de bestuursrechter open. Sociale verzekeringen worden bekostigd via premies die door de verzekerden en de werkgevers van verzekerden worden opgebracht; kosten van sociale voorzieningen komen ten laste van de algemene middelen. Aldus wordt (ook) schade die door strafbare feiten is veroorzaakt en door de sociale zekerheid wordt gecompenseerd

¹⁶ Hebly e.a. 2020, p. 34-35.

‘ruim gespreid’. In een aantal gevallen bestaat een regresaanspraak op de dader van het strafbare feit, voor zover deze laatste op grond van het civiele recht aansprakelijk is.¹⁷ Dat betekent – bij succesvol regres – dat de schade uiteindelijk door de dader van het strafbare feit wordt gedragen, maar dat blijkt in de praktijk vrijwel niet voor te komen.¹⁸

25.3.4 SCHADEFONDS GEWELDSMISDRIJVEN

Het Schadefonds Geweldsmisdrijven beoogt slachtoffers erkenning te bieden in de vorm van financiële tegemoetkomingen aan slachtoffers met ernstig letsel door een geweldsmisdrijf en hun naasten, en aan nabestaanden van slachtoffers van een geweldsmisdrijf of dood door schulddelict.¹⁹ Deze financiële tegemoetkomingen worden betaald uit de algemene middelen en dus niet specifiek door daders van geweldsmisdrijven.²⁰ Het Schadefonds wordt geregeld door de Wet schadefonds geweldsmisdrijven (Wsg) en het Besluit schadefonds geweldsmisdrijven (Bsg). Alle EU-lidstaten zijn verplicht tot het voorzien in een dergelijk schadefonds.²¹

Het Schadefonds verstrekt volgens art. 3 Wsg tegemoetkomingen aan natuurlijke personen die ernstig lichamelijk of psychisch letsel hebben opgelopen door een opzettelijk gepleegd geweldsmisdrijf, aan nabestaanden van slachtoffers die door een opzettelijk gepleegd geweldsmisdrijf of dood door schulddelict (in de zin van art. 6 Wegenverkeerswet 1994 of art. 307 Wetboek van Strafrecht) zijn overleden en aan naasten van slachtoffers met ernstig en blijvend letsel als gevolg van een opzettelijk gepleegd geweldsmisdrijf.

Het moet gaan om een in Nederland (of aan boord van een Nederlands (lucht)vaartuig) opzettelijk gepleegd geweldsmisdrijf of dood door schulddelict, als gevolg waarvan het slachtoffer ernstig lichamelijk of psychisch letsel heeft opgelopen of is komen te overlijden. Het misdrijf hoeft als zodanig niet te worden bewezen, maar moet wel aannemelijk worden gemaakt. Het Schadefonds kan ook voorzien in een tegemoetkoming aan slachtoffers van geweldsmisdrijven, hun naasten en nabestaanden in gevallen waarin de dader van het misdrijf buiten beeld is, of wanneer een goede reden bestaat om de dader niet aan te spreken.

¹⁷ Zie voor een overzicht van de grondslagen voor regres Hebly e.a. 2020, p. 42-44.

¹⁸ Hebly e.a. 2020, p. 47-48.

¹⁹ Zie ook hoofdstuk 26 in dit handboek.

²⁰ Niettemin kan de officier van justitie in een strafbeschikking of de rechter in een vonnis bevelen dat de dader een bepaalde som geld moet betalen aan het Schadefonds (art. 257a lid 3 sub d Sv).

²¹ Europees Verdrag inzake de schadeloosstelling van slachtoffers van geweldsmisdrijven, Straatsburg, 24 november 1983, *Trb.* 1984/2, Richtlijn 2004/80/EG van de Raad van 29 april 2004 betreffende de schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven. Zo bepaalt art. 12 lid 2 van laatstgenoemde richtlijn dat alle lidstaten ervoor zorgen dat hun nationale wetgeving voorziet in een schadeloosstellingsregeling voor slachtoffers van op hun grondgebied gepleegde opzettelijke geweldsmisdrijven, die een ‘billijke en passende’ schadeloosstelling van slachtoffers garandeert. Zie over de beoordelingsmarge die lidstaten in dit verband hebben recent HvJ EU 16 juli 2020, nr. C-129/19, ECLI:EU:C:2020:566.

Tegemoetkomingen worden vastgesteld naar ‘redelijkheid en billijkheid’ en belopen ten hoogste het bedrag van de door het letsel of overlijden veroorzaakte schade, waaronder immateriële schade (art. 4 Wsg). Krachtens art. 4 lid 2 Wsg wordt bij ministeriële regeling bepaald welke bedragen ten hoogste kunnen worden uitgekeerd. Sinds 1 januari 2012 zijn de maximumbedragen bepaald op €25.000 indien de uitkering betrekking heeft op vermogensschade en op €10.000 als het gaat om immateriële schade.²² Voor de vaststelling van de omvang van de tegemoetkoming is de ernst van het toegebrachte letsel beslissend. Aan de hand van de zogeheten ‘letsellijst’, die regelmatig wordt aangepast, wordt vastgesteld in welke categorie het letsel valt en welk bedrag daarbij hoort.²³ Het bedrag vormt een tegemoetkoming voor het slachtoffer in diens leed (immateriële schade) en in de eventuele financiële schade. Nabestaanden (bij overlijden) en naasten (bij ernstig letsel) ontvangen een vast bedrag van €5.000 voor immateriële schade. De tegemoetkoming kan op een lager bedrag worden vastgesteld, of zelfs geheel achterwege blijven, indien het slachtoffer een eigen aandeel heeft in de desbetreffende gebeurtenis (art. 5 Wsg).

Het Schadefonds heeft een subsidiair karakter: er is geen aanspraak op tegemoetkoming voor zover de schade op een andere manier wordt vergoed. Bij het vaststellen van de tegemoetkoming wordt rekening gehouden met de schadevergoeding die het slachtoffer ‘langs burgerrechtelijke weg’ kan verhalen of heeft verhaald, en met overige vergoedingen van schade die als gevolg van het misdrijf aan het slachtoffer zijn of kunnen worden verstrekt (art 6 lid 1 Wsg). Aanvragen voor tegemoetkomingen worden gedaan bij het Schadefonds. Is een aanvrager het niet eens met de beslissing, dan kan hij bezwaar maken, waarop de Commissie van het Schadefonds beslist. Een aanvrager kan vervolgens beroep instellen bij de bestuursrechter.

Het Schadefonds heeft geen verhaalsrecht. Het subsidiaire karakter van het Schadefonds brengt met zich mee dat aanvragers worden geacht zoveel mogelijk uit andere compensatiebronnen te putten (bijvoorbeeld vergoeding door dader, werkgever of verzekering). Wanneer de schade door de dader wordt vergoed nadat het Schadefonds een tegemoetkoming heeft verstrekt, kan het Schadefonds achteraf bepalen dat deze schadevergoeding met de uitkering wordt verrekend.²⁴

Teruggrijpend op de voorbeelden in de inleiding zullen A en C aanspraak hebben op een tegemoetkoming uit het Schadefonds. In het geval van A is sprake van een opzettelijk gepleegd geweldsmisdrijf en van ernstig letsel (een hoge dwarslaesie valt in categorie 6 van de letsellijst). In zijn geval is de dader onbekend.

22 Regeling van de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie van 2 december 2011, nr. 194986, houdende vaststelling van de maximumbedragen voor de uitkeringen op grond van de Wet schadefonds geweldsmisdrijven (Regeling maximumbedragen uitkeringen schadefonds geweldsmisdrijven), *Stcrt.* 2011, 22603.

23 Te raadplegen op de website van het Schadefonds, www.schadefonds.nl/letsellijst/.

24 Zie uitvoeriger hoofdstuk 26 van dit handboek.

Voor C is dat anders: in haar geval is een dader in beeld, reden waarom rekening wordt gehouden met de schadevergoeding die C 'langs burgerrechtelijke weg' kan verhalen of heeft verhaald, bijvoorbeeld door verrekening.

25.4 Verhaal op de dader

25.4.1 HET CIVIELE AANSPRAKELIJKHEIDSRECHT

Bij schadeverhaal op de dader is de algemene gedachte dat schade die opzettelijk is veroorzaakt, of althans door een gedraging die strafbaar is gesteld door de wet, voor rekening moet komen (en blijven) van degene die daarvoor verantwoordelijk is.²⁵ Voor (effectief) verhaal op de dader is – uiteraard – vereist dat een dader in beeld is. Voor effectief verhaal is bovendien vereist dat deze beschikt over voldoende financieel vermogen.

Met het begaan van een strafbaar feit wordt doorgaans jegens het slachtoffer dat daardoor schade lijdt (ook) een civielrechtelijke onrechtmatige daad gepleegd in de zin van art. 6:162 BW. Dit artikel hanteert een onderscheid tussen enerzijds de kwalificatie van het gedrag van de dader (onrechtmatigheid) als zodanig, en anderzijds de relatie tussen dat gedrag en de persoon van de dader (toerekening). Van toerekenbaar onrechtmatig gedrag is in de regel sprake als een strafbaar feit is gepleegd. Naast de vereisten van onrechtmatigheid, toerekenbaarheid en relativiteit moet ook sprake zijn van schade aan de zijde van het slachtoffer (schadevereiste) die door de fout moet zijn veroorzaakt (causaal verband).^{26, 27}

25.4.2 VOLLEDIGE SCHADEVERGOEDING

De aansprakelijke is in beginsel gehouden tot volledige schadevergoeding. Dat wil zeggen dat de benadeelde zoveel mogelijk feitelijk, en ten minste financieel, moet worden gebracht in de positie waarin deze zou hebben verkeerd indien de aansprakelijkheidsvestigende gebeurtenis niet zou hebben plaatsgevonden. Aldus biedt het aansprakelijkheidsrecht, in vergelijking met de andere bronnen van compensatie, het hoogste 'dekkingsniveau'. De omvang van de verplichting

25 Eventueel via de al genoemde mogelijkheden van regres door verzekeraars, werkgevers, uitvoerders van sociale zekerheid etc.

26 Kwesties van mededaderschap (in gevallen waarin verschillende personen gezamenlijk een onrechtmatige daad plegen, en ieder van hen als medeveroorzaker van de schade is aan te merken) en groepsaansprakelijkheid (die zich voordoen wanneer door een groepsgebeuren niet duidelijk is wie precies de schade heeft veroorzaakt) blijven hier buiten beschouwing.

27 Naast de aansprakelijkheid voor eigen foutief gedrag bestaat de figuur van de kwalitatieve aansprakelijkheid voor fouten van anderen die tevens strafbare feiten kunnen opleveren (zoals ouders/voogden die aansprakelijk zijn voor gedragingen van hun kinderen (art. 6:169 BW), en werkgevers voor fouten van ondergeschikten (art. 6:170 BW). Ook dat blijft vanwege de beperkte omvang van dit hoofdstuk buiten beeld.

tot schadevergoeding wordt vastgesteld op basis van de algemene bepalingen inzake de wettelijke verplichtingen tot schadevergoeding (afd. 6.1.10 BW). Op het uitgangspunt van volledige schadevergoeding bestaat een aantal uitzonderingen. Zo kan het bijvoorbeeld voorkomen dat het slachtoffer ook zelf iets te ‘verwijten’ valt ten aanzien van zijn schade en de schade daarom geheel of ten dele voor zijn eigen rekening blijft (art. 6:101 BW), of dat een deel van de schade niet in zodanig verband staat met het misdrijf dat deze aan de dader moet worden toegerekend (art. 6:98 BW). Bovendien kan de schadeveroorzakende gebeurtenis – hier dus: het strafbare feit – naast schade ook voordelen voor het slachtoffer opleveren die, voor zover dat redelijk is, in mindering worden gebracht op de te vergoeden schade (art. 6:100 BW).

Vermogensnadelen, zoals kosten in verband met herstel en gederfde inkomsten, komen in beginsel steeds voor vergoeding in aanmerking (art. 6:95 lid 1 BW). Ander nadeel (immateriële schade) dient slechts in bij wet bepaalde gevallen te worden vergoed; in verband met strafbare feiten zijn de belangrijkste categorieën de persoonsaantastingen in de vorm van toebrenging van fysiek en/of geestelijk letsel (art. 6:106 sub b BW).²⁸ De omvang van de vergoeding, ook wel smartengeld genoemd, wordt vastgesteld ‘naar billijkheid’ en varieert met name voor de ernst van het letsel, van enkele honderden euro’s tot €350.000, dat tot op heden het hoogste bedrag is dat door een rechter is toegewezen.²⁹

25.4.3 SCHADE VAN DERDEN

Voor derden bestaat slechts aanspraak op vergoeding van schade voor zover deze zich van de gelaedeerde naar de derde heeft ‘verplaatst’, en voor zover de wet voor een aanspraak van de derde een grondslag biedt. De derde heeft dan een eigen recht op schadevergoeding, dat (niettemin) is gebaseerd op de aansprakelijkheid van de dader ten opzichte van de primair gekwetste. Art. 6:107 BW biedt aan derden die schade lijden als gevolg van andermans letsel een recht op vergoeding van kosten die zij ten behoeve van de gekwetste maken.³⁰ Voorts bestaat onder omstandigheden aanspraak op vergoeding van ‘affectieschade’: naasten van slachtoffers met ernstig en blijvend letsel hebben, als zij vallen binnen de wettelijke kring van gerechtigden en het strafbare feit is gepleegd op of na 1 januari 2019, aanspraak op vergoeding ter zake van hun immateriële schade, ter grootte van de bij wettelijk besluit vastgestelde bedragen (variërend van €12.500 tot €17.500, afhankelijk van de positie in de kring van gerechtigden en of de gebeurtenis kwalificeert als misdrijf).³¹

²⁸ Zie Engelhard 2019.

²⁹ Rb. Rotterdam 24 december 2020, nr. 10/730130-19, ECLI:NL:RBROT:2020:13006 en Rb. Rotterdam 24 september 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:9243.

³⁰ Anders dan op grond van verzekering.

³¹ Zie art. 6:107 lid 1 sub b en Besluit vergoeding affectieschade, *Stb.* 2018, 133.

Op grond van art. 6:108 BW hebben sommige nabestaanden aanspraak op schadevergoeding wegens derving van levensonderhoud (lid 1) wanneer het slachtoffer komt te overlijden als gevolg van de gebeurtenis waarvoor de dader aansprakelijk is. Daarnaast heeft degene te wiens laste de kosten van lijkbezorging zijn gekomen aanspraak op vergoeding van deze kosten (lid 2). Verder bestaat aanspraak op vergoeding van ‘affectieschade’ bij overlijden: bepaalde nabestaanden hebben aanspraak op schadevergoeding ter zake van hun immateriële schade, ter grootte van de bij wettelijk besluit vastgestelde bedragen (variërend van €15.000 tot €20.000, afhankelijk van de positie in de kring van gerechtigden en of de gebeurtenis kwalificeert als misdrijf).³² Ook hier geldt het vereiste dat het strafbare feit op of na 1 januari 2019 gepleegd moet zijn.

25.4.4 REALISATIE VIA CIVIELE PROCEDURE

In het algemeen worden aanspraken op grond van burgerlijk recht verwezenlijkt in de minnelijke sfeer, zoals eerder werd aangestipt in subparagraaf 3.2. Komen partijen er niet uit, dan staat de gang naar de burgerlijke rechter open. Hier geldt in principe hetzelfde als voor aanspraken die slachtoffers op grond van de verzekeringsovereenkomst hebben, zoals hiervoor besproken. Anders dan bij verzekeringsrechtelijke aanspraken bestaat voor personenschade op grond van het aansprakelijkheidsrecht de mogelijkheid om bij verzoekschrift een enkel geschilpunt voor te leggen aan de civiele rechter (deelgeschil), zodat de zaak voor het overige zoveel mogelijk buiten de rechter kan worden afgewikkeld (art. 1019w e.v. Rv). De civiele rechter oordeelt weliswaar in beginsel over civielrechtelijke aanspraken op schadevergoeding, maar de rol van de civiele rechter is in de praktijk voor slachtoffers van strafbare feiten zeer beperkt.

25.4.5 REALISATIE VIA STRAFPROCEDURE

Slachtoffers hebben de mogelijkheid tot voeging als benadeelde partij in het strafproces.³³ Degene die ‘rechtstreeks’ schade heeft geleden door een strafbaar feit kan zich als benadeelde partij voegen in het strafproces met een vordering tot vergoeding van die schade (art. 51f Sv). Van rechtstreekse schade is sprake als iemand is getroffen in een belang dat door de overtreden strafbepaling wordt beschermd.³⁴ Ook kunnen zich voegen erfgenamen (ter zake van hun onder algemene titel verkregen vordering) en de aanspraakgerechtigden ter zake van over-

³² Zie art. 6:108 lid 3 BW en Besluit vergoeding affectieschade, *Stb.* 2018, 133.

³³ Voor slachtoffers van strafbare feiten bestaan overigens ook mogelijkheden om schade vergoed te krijgen zonder dat de strafrechter eraan te pas komt. Zie hierover Groenhuijsen 2016.

³⁴ Dat kan ook een rechtspersoon zijn. Indirect benadeelde partijen, zoals gesubrocheerde verzekeraars of werkgevers van slachtoffers, zijn niet gerechtigd tot voeging. Zie hierover *Kamerstukken II* 2004/05, 30143, 3, p. 15 en 23 (MvT).

lijdensschade, als het slachtoffer als gevolg van het strafbare feit is overleden. Voorts kunnen zich voegen degenen die ter zake van verplaatste schade wegens letsel van een ander een aanspraak hebben op de dader van het strafbare feit, alsmede personen die aanspraak hebben op vergoeding van immateriële schade vanwege (zeer) ernstig blijvend letsel dat een naaste heeft opgelopen door de aansprakelijkheidsvestigende gebeurtenis (art. 51f lid 2 Sv) (derden zoals hiervoor besproken).

Met de mogelijkheid tot voeging heeft de wetgever willen voorzien in een eenvoudige en laagdrempelige procedure voor personen die schade hebben geleden als gevolg van een strafbaar feit.³⁵ Levert de vordering van de benadeelde partij naar het oordeel van de rechter een 'onevenredige belasting' van het strafgeding op, dan kan de strafrechter bepalen dat die vordering (in zoverre) niet-ontvankelijk is; de benadeelde partij kan haar (resterende) vordering dan slechts aanbrengen bij de burgerlijke rechter (art. 361 lid 3 Sv).³⁶

25.4.6 STRAFPROCES: SCHADEVERGOEDINGSMAATREGEL EN 'VOORSCHOTREGELING'

Op grond van art. 36f Sr kan de strafrechter aan de verdachte de verplichting opleggen tot betaling aan de Staat van een geldbedrag ten behoeve van het slachtoffer (of de personen genoemd in art. 51f lid 2 Sv), indien en voor zover de verdachte jegens het slachtoffer naar burgerlijk recht aansprakelijk is voor de schade die door het strafbare feit is toegebracht.

Art. 6:4:2 lid 7 Sv (voorheen art. 36f lid 7 Sr) bepaalt voorts dat, indien de voor een misdrijf veroordeelde binnen acht maanden niet (of niet volledig) heeft voldaan aan zijn verplichting uit hoofde van de schadevergoedingsmaatregel, de Staat het resterende bedrag uitkeert aan het slachtoffer.³⁷ Deze 'voorschotregeling' geldt voor slachtoffers van alle misdrijven, zij het dat rechtspersonen zijn uitgesloten en dat in andere gevallen dan gewelds- en zedenmisdrijven een maximumbedrag geldt van €5.000, onder meer om het beslag op de overheidsfinanciën beheersbaar te houden.³⁸ Het CJIB is belast met het uitkeren van niet tijdig voldane beta-

³⁵ In de jaren 2017-2019 is er in 9,7% van de uitspraken van de rechtbank een vordering van een of meer benadeelde partijen gevoegd. In de helft van de gevoegde zaken ging het om gewelds- en zedenmisdrijven. Cijfers ontleend aan Dantzig e.a. 2021, p. 17; Jaarverslag van de Rechtspraak 2020, p. 42.

³⁶ De trend laat zien dat de strafrechter steeds meer 'toelaat', althans minder niet-ontvankelijk verklaart. Voor concrete cijfers hieromtrent, zie Emaus & Kool 2017, p. 5. Zie ook Hof Amsterdam 16 november 2020, nr. 23-003906-19, ECLI:NL:GHAMS:2020:3077, waar de rechter toch uitgebreide overwegingen geeft omtrent de schadevergoedingsvorderingen. Er gaan tevens geluiden op voor de instelling van een aparte 'schadevergoedingskamer' die de schadevergoedingsvorderingen in een separate zaak behandelt om de problematiek van de onevenredige belasting te ontlopen, zie Dantzig e.a. 2021. Dit staat bovendien als voorstel in het concept Wetboek van Strafvordering.

³⁷ Deze maatregel wordt jaarlijks zo'n 12.000 keer opgelegd, zie Meijer, Van den Braak & Choenni 2020.

³⁸ *Aanhangsel Handelingen II*, 2017/18, nr. 112, p. 2.

lingsverplichtingen van de veroordeelde aan het slachtoffer en met het verhaal op de veroordeelde.³⁹ De regeling komt voort uit de gedachte dat de schade als gevolg van gewelds- en zedenmisdrijven groot kan zijn, maar niet wordt gedekt door aansprakelijkheidsverzekeringen of het eigen vermogen van de veroordeelden.⁴⁰ Resultaat van de regeling is dat het slachtoffer zo min mogelijk wordt belast met de (trage) inning van zijn vordering op de dader, en dat de overheid het verhaalisico op zich neemt van vorderingen tot vergoeding van schade, voor zover die in het strafproces worden toegewezen.

Ten aanzien van de voorbeelden uit de inleiding zal duidelijk zijn dat daadwerkelijk verhaal op de dader louter mogelijk is voor persoon B en C; de dader van A is tenslotte onbekend. Persoon B kan – zoals gezegd in paragraaf 3.2 – de eigen verzekering aanspreken, maar kan zich ook voegen in het strafproces en langs die weg de schade op de dader verhalen. Het effect van de voorschotregeling zal bij B wel beperkt zijn tot een bedrag van maximaal 5.000 euro, wat betekent dat hij zelf het verhaalisico draagt voor zover zijn schade dat bedrag overstijgt. C zal, omdat sprake is van een gewelds- of zedenmisdrijf, ongelimiteerde dekking toekomen onder de voorschotregeling voor zover de strafrechter C ontvankelijk verklaart, de vordering toewijst en de schadevergoedingsmaatregel oplegt. In het geval van C valt dan vooral te denken aan vergoeding van immateriële schade.

25.4.7 (BEPERKTE) DEKKING DOOR AANSPRAKELIJKHEIDSVERZEKERING

Aansprakelijkheid op grond van burgerlijk recht betekent dat de schade van het slachtoffer – uiteindelijk – ten laste moet komen van het vermogen van de dader. Voor effectief verhaal op de dader is evenwel vereist dat deze bekend is en beschikt over toereikend vermogen. Daarin schuilt een fors probleem: de dader is lang niet altijd bekend en biedt persoonlijk niet steeds voldoende verhaal voor de door hem aangerichte schade. Waar in andere gevallen schadeveroorzakers doorgaans zijn verzekerd tegen aansprakelijkheid (werkgevers, artsen, verkeersdeelnemers, etc.), zijn de mogelijkheden tot dekking van aansprakelijkheid voor strafbare feiten beperkt.⁴¹ Dekking vindt doorgaans haar begrenzing in art. 7:952 BW en de zogenoemde opzetclausule, op grond waarvan – simpel gesteld – schade die op grond van de eigen verwijtbaarheid van de verzekerde wordt uitgesloten van dekking. Verzekering van opzettelijk veroorzaakte schade is naar heersende opvatting onacceptabel.⁴² Dat betekent een aanzienlijke beperking in

39 Art. 3 Uitvoeringsbesluit voorschot schadevergoedingsmaatregel.

40 Vgl. Brief van de Minister van Justitie aan de Tweede Kamer, 26 maart 2007, *Kamerstukken II* 2006/07, 27213, nr. 13.

41 Aansprakelijkheidsverzekering heeft primair tot doel het vermogen van de aansprakelijke te beschermen, maar strekt er in feite ook toe benadeelden te beschermen tegen 'lege handen' wanneer hun aanspraak door financieel onvermogen van de aansprakelijke niet kan worden geëffectueerd. Zie onder meer Lindenbergh 2021, nr. 9.

42 Asser/Wansink, Van Tiggele & Salomons 7-IX 2019/465.

dekkingsmogelijkheden waar het gaat om aansprakelijkheid voor schade door strafbare feiten: de verzekeraar zal dikwijls dekking kunnen weigeren op grond van de zogenoemde ‘opzetclausule’ die in aansprakelijkheidspolissen pleegt te worden opgenomen.^{43, 44} Alleen voor zover de door strafbare feiten veroorzaakte schade niet door een opzetclausule is uitgesloten, biedt de aansprakelijkheidsverzekering derhalve een reële compensatiebron.

25.4.8 INCIDENTELE BRONNEN, AD HOC COMPENSATIE

Hiervoor bespreken wij compensatiebronnen met een structureel of ‘voorafgaand’ karakter: de regelingen bestaan reeds voorafgaand aan een strafbaar feit en worden daardoor ‘geactiveerd’.⁴⁵ Als het gaat om schade door strafbare feiten verdienen daarnaast ook verschillende incidentele of *ad hoc* compensatieregelingen aandacht, die zich vooral onderscheiden door *specificiteit* en door het *temporele* aspect: de regeling ziet op de gevolgen van een specifieke gebeurtenis, komt (pas) naar aanleiding daarvan tot stand en blijft relatief kort van kracht. Denk aan regelingen die tot stand zijn gekomen naar aanleiding van de vuurwerkcramp in Enschede in 2000,⁴⁶ of aan de ‘coronarellen’ in 2021.⁴⁷ Het Schadefonds Geweldsmisdrijven kan betrokken worden bij de uitvoering van bijzondere compensatieregelingen, zoals voor slachtoffers van seksueel misbruik in de jeugdzorg en in pleeggezinnen.⁴⁸ Ook de ‘Project-X-rellen’, die in 2012 plaatsvonden in Haren, gaven aanleiding tot een door het Schadefonds uit te voeren compensatieregeling.⁴⁹

Een regeling kan er mede of indirect toe strekken de civielrechtelijke aansprakelijkheid (‘buitengerechtelijk’) te realiseren van degene die voor de gebeurtenis verantwoordelijk is, maar dat hoeft niet steeds het geval te zijn. Een regeling kan ook tot stand worden gebracht omdat civielrechtelijke aanspraken niet of niet

43 Zie over uitleg van de opzetclausule in aansprakelijkheidsverzekeringen voor particulieren (AVP), HR 13 april 2018, nr. 16/04480, ECLI:NL:HR:2018:601. Inmiddels heeft het Verbond van Verzekeraars in april 2020 een nieuwe modeltekst gepubliceerd (‘Opzetclausule 2020’), waarover Knijp 2021.

44 Voor verkeersdelicten ziet het beeld er overigens weer anders uit, zie uitgebreid De Bosch Kemper, Gruben & Vreugdenhil 2015.

45 Voor (*first party*)verzekering geldt dat deze wel eerst moet zijn afgesloten; voor ‘dekking’ op grond van sociale zekerheid, het Schadefonds en het aansprakelijkheidsrecht hoeven potentiële slachtoffers niet eerst ‘in te tekenen’.

46 Van der Helm 2003, p. 40-44; Van de Bunt 2016, p. 121-148.

47 Tijdelijke beleidsregel bedrijvenschade coronarellen, *Stcrt.* 2021, 16738.

48 Op grond van het Statuut voor de buitengerechtelijke afhandeling van civiele vorderingen tot schadevergoeding in verband met seksueel misbruik van minderjarigen in jeugdzorginstellingen en pleeggezinnen en de Tijdelijke regeling uitkeringen seksueel misbruik minderjarigen in instellingen en pleeggezinnen. Zie voor een evaluatie van deze regelingen Cebeon 2017 en Goossens e.a. 2019. Zie voorts de Regeling van de Minister voor Rechtsbescherming van 22 november 2020, kenmerk 3092256, houdende regels voor een financiële tegemoetkoming in verband met geweld tegen minderjarigen in instellingen, pleeggezinnen of de opvang voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen (Tijdelijke regeling financiële tegemoetkoming voor slachtoffers van geweld in de jeugdzorg), *Stcrt.* 2020, 61740.

49 Regeling van de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie van 21 februari 2013, nr. 350608, inzake tegemoetkoming voor schade geleden bij openlijk geweld, *Stcrt.* 2013, 5426.

meer te realiseren zijn, en is dan uiteindelijk gebaseerd op overwegingen van (morele) verantwoordelijkheid of ‘coulance’. Zo is een specifieke regeling ontworpen voor slachtoffers van seksueel misbruik binnen de Rooms-Katholieke Kerk (RKK).⁵⁰ Slachtoffers konden veelal niet terecht bij de civiele rechter, bijvoorbeeld omdat hun aanspraak was verjaard of het strafbare feit moeilijk aan te tonen viel.⁵¹ Op een succesvolle aanvraag volgde compensatie vanuit de RKK en werd dus, anders dan bij andere genoemde regelingen, niet teruggevallen op publieke middelen.⁵²

Tot slot kan ook worden gedacht aan situaties waarin burgers het initiatief nemen om slachtoffers compensatie te bieden voor wat hun is overkomen, bijvoorbeeld via *crowdfunding*.⁵³ Hierbij wordt door middel van burgerinitiatief de stap gezet om een of meerdere (rechts)personen te compenseren, zonder dat sprake is van overheidsinmenging, laat staan dat er een juridische grondslag voor bestaat. Dat betekent dat er ook weinig regels zijn die de schadevergoeding op basis van *crowdfunding* beheersen.⁵⁴

25.5 Compensatiebeleid: Ontwikkelingen en evaluatie

Compensatie van schade door strafbare feiten betreft een terrein dat volop in beweging is. In de afgelopen decennia is, mede onder invloed van internationale rechtsbronnen,⁵⁵ een aantal overheidsmaatregelen genomen om de mogelijkheden tot vergoeding van schade door slachtoffers van strafbare feiten te verbeteren. De aandacht heeft zich vooral gericht op mogelijkheden voor slachtoffers om via

50 Commissie-Lindenbergh 2011, Compensatie na seksueel misbruik van minderjarigen. Advies aan de Bisschoppenconferentie en de Conferentie van Nederlandse Religieuzen.

51 Zie Kool 2012.

52 Uiteindelijk is ongeveer 27 miljoen euro uitgekeerd aan de slachtoffers, zie <https://www.meldpunt-misbruikrkk.nl/>. Inmiddels is het niet meer mogelijk een klacht in te dienen via deze regeling.

53 Het Fonds Slachtofferhulp faciliteert bijvoorbeeld online crowdfundingcampagnes tot een bedrag van €10.000, zie <https://noodfonds.nl/>. Niet denkbeeldig is overigens de situatie waarin de crowdfunding (mede) is gericht op het ontlasten van de verantwoordelijke dader. In 2021 werd geld ingezameld om jongeren die met een carbidbom (onbedoeld) grote schade toebrachten aan een hotel in Joure te helpen om de schade te vergoeden, onder het motto dat ‘we allemaal jong zijn geweest’. Zie https://lc.nl/friesland/fryske_marren/Inzamelactie-voor-groep-achter-carbidbom-in-Joure-Allemaal-jong-geweest-26329947.html.

54 Juridische complexiteiten kunnen wel ontstaan. Moet belasting worden geheven over crowdfunding-gelden? Op welke manier moet een gecrowdfunde som worden verdeeld? Hoe verhoudt gecrowdfunde compensatie zich tot de aansprakelijkheid van de dader? Zie bijv. Rb. Midden-Nederland 26 november 2021, 16/062504-21, ECLI:NL:RBMNE:2021:5785, r.o. 10.3; Rb. Rotterdam 16 juni 2019, nr. 10/711005-19, ECLI:NL:RBROT:2019:6037.

55 Onder meer het Europees Verdrag inzake de schadeloosstelling van slachtoffers van geweldsmisdrijven, Straatsburg, 24 november 1983, *Trb.* 1984/2, Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power (29 November 1985, A/RES/40/34), Richtlijn 2004/80/EG van de Raad van 29 april 2004 betreffende de schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven en Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ.

het strafproces hun schade te verhalen op daders en op schadeloosstelling via het Schadefonds.⁵⁶

Wat betreft (facilitering van) verhaal op de dader vormt een belangrijk markeerpunt de zogenoemde Wet Terwee (1995), die een aantal belangrijke bepalingen heeft toegevoegd aan het Wetboek van Strafvordering over de positie van slachtoffers van strafbare feiten in het strafproces, gevolgd door de Wet ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces (2011), waarmee onder meer de strafprocessuele ontvankelijkheid (verder) is verruimd en de voorschotregeling is ingevoerd.⁵⁷ Verhaal op de dader spreekt in moreel en politiek opzicht aan: men moet zelf betalen wat men aanricht. Maar ondanks alle verbeteringen in de strafprocessuele sfeer is (individueel) schadeverhaal op de dader (lang) niet altijd mogelijk, omdat in veel gevallen geen (solvente) dader in beeld is. Schadeverhaal via het strafproces ‘werkt’ alleen als een dader bekend is, deze wordt vervolgd en veroordeeld en de strafrechter de vordering wil ontvangen en toewijst. Alleen in die gevallen neemt de overheid het verhaalrisico (geheel of gedeeltelijk) op zich via de voorschotregeling; slachtoffers die buiten deze boot vallen zijn aangewezen op andere routes (verzekering, sociale zekerheid, Schadefonds).⁵⁸ In dat licht kan A uit het voorbeeld dus uiteindelijk op minder ‘dekking’ rekenen dan C, omdat in het geval van A geen dader in beeld is, en de ongelimiteerde voorschotregeling dus buiten bereik ligt.⁵⁹ Een belangrijk laatste punt hieromtrent is dat slachtoffers tevens behoefte hebben aan iets wat niet (altijd) in geld uit te drukken is, zoals excuses of berouw van de dader.⁶⁰ Ook in bredere zin is de aandacht voor vormen van niet-financiële compensatie en het daaraan gelieerde herstelrecht steeds meer op de voorgrond te bemerken in verscheidene vormen.⁶¹

Het huidige compensatiestelsel is niet vormgegeven vanuit een eenduidige visie op de positie van slachtoffers van strafbare feiten en op de rol van de overheid, maar moet vooral worden gezien als een samenspel van regels en voorzieningen dat ‘op organische wijze’ is gegroeid in reactie op veranderende opvattingen, gebleken knelpunten en politieke wensen.⁶² Wat betreft de feitelijke werkelijkheid is weliswaar sprake van voortschrijdend inzicht – vanuit beleids-oogpunt lag het de afgelopen jaren voor de hand zo veel mogelijk de ‘empirische

56 De verplichting tot het instellen van een schadefonds is neergelegd in art. 2 van het Europees Verdrag inzake de schadeloosstelling van slachtoffers van geweldsmisdrijven (1983). In Nederland was reeds voor de inwerkingtreding daarvan het Schadefonds Geweldsmisdrijven opgericht (Wet van 26 juni 1975, houdende voorlopige regeling schadefonds geweldsmisdrijven, *Stb.* 1975, 382).

57 Wet van 17 december 2009, *Stb.* 2010, 1.

58 Volgens Lindenbergh & Hebly 2016.

59 Hebly & Lindenbergh 2020, p. 24.

60 Stichting de Ombudsman 2003, p. 17; Huver e.a. 2007.

61 Denk aan de oprichting van het Tijdschrift voor Herstelrecht, maar ook aan het burgerwetsvoorstel van Claessen e.a. 2018. Zie verder Hartlief 2015; Akkermans 2015; Wijntjens 2020. Ook de Tweede Kamer laat steeds concreter van zich horen, zie o.m. *Kamerstukken II* 2019/20, 29279, nr. 560.

62 Commissie onderzoek stelsel schadevergoeding voor slachtoffers van strafbare feiten 2021, p. 25.

vinger' aan de pols te houden⁶³ – maar op veel punten is slechts beperkt inzicht mogelijk (gebleken). Het terrein kent vele *dark numbers*: niet alle strafbare feiten komen immers aan het licht. Dat betekent dat ook geen zicht bestaat op het totale aantal aanspraken dat slachtoffers hebben op daders, laat staan op de totale omvang daarvan (het geheel van de schade dat in theorie uiteindelijk – eventueel via regres – voor rekening van de daders zou moeten komen). Het zicht blijft ook beperkt vanwege het generieke karakter van bepaalde compensatiebronnen: zo kent de sociale zekerheid regelingen die zorgkosten en inkomensnadeel dekken, maar is voor het bestaan van een aanspraak niet relevant of de oorzaak van het nadeel is gelegen in een strafbaar feit of niet. Voor *first party*-verzekeringen geldt doorgaans hetzelfde. Voor zover dus niet 'aan de bron' wordt geregistreerd of de uitkering verband houdt met een strafbaar feit, laat zich ook niet goed vaststellen welke compensatievolumes specifiek aan strafbare feiten kunnen worden toegerekend. Voor specifieke compensatiebronnen, zoals het Schadefonds en de voorschotregeling, ligt dat uiteraard anders.⁶⁴ Deze beperkingen mogen evenwel niet in de weg staan in het streven naar een meer afgewogen, consistent en betaalbaar compensatiestelsel voor slachtoffers van strafbare feiten, op basis van een coherente visie op de rol van de overheid op dit punt.⁶⁵

De vraag is of uiteindelijk kan worden voorkomen dat incidentele compensatieregelingen nodig zullen blijven naar aanleiding van toekomstige grootschalige gebeurtenissen. Of en hoe de overheid 'onverplicht' intervenueert, blijft lastig te voorspellen en is mede afhankelijk van het politieke krachtenveld, dat nu eenmaal ook gevoelig is voor incidenten.⁶⁶

63 Zie onder meer Van Wingerden, Moerings & Van Wilsem 2007; Schrama & Geurts 2012; Van Dongen, Hebly & Lindenbergh 2013; Kool e.a. 2014; Kool e.a. 2016; Elbers e.a. 2018; Kuipers & Van Rij 2018.

64 Hebly e.a. 2020, p. 80-81.

65 Zie voor een belangrijk pakket aan voorstellen ter verbetering Commissie onderzoek stelsel schadevergoeding voor slachtoffers van strafbare feiten 2021.

66 Rupperts 2021, waarin het (gebrek aan) beleid van de overheid omtrent incidentele regelingen uitvoerig aan de orde komt. Vergelijk in meer algemene zin Hartlief 2021. Zie voor een verkenning van de compensatiebronnen in verband met schade na een terroristische aanslag, en Lindenbergh 2018, die het denkbaar acht dat na een terroristische aanslag vanuit solidariteit particuliere fondsen beschikbaar komen.

Literatuur

Akkermans, A.J., Think rehab! Over de prioriteit van herstel, herstelgerichte dienstverlening, de knikkers van het spel, in: A.J. Akkermans e.a., *(Je) geld of je leven (terug), vergoeding in natura, voordrachten gehouden op het symposium van letselschade Advocaten 2015*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2015, p. 11-36.

Bosch Kemper, H.J.J. de, R. Gruben & P.J. Vreugdenhil (red.), *De WAM in werking: 50 jaar jurisprudentie (Verzekeringsrecht)*, Deventer: Wolters Kluwer 2015.

Braakman, M., Het slachtoffer: Cross-culturele reflecties, in: M. Braakman e.a., *Op zoek naar evenwicht (Liber Amicorum Marc Groenhuijsen)*, Deventer: Wolters Kluwer 2021, p. 67-74.

Bunt, J.E. van de, *Het rampenfonds*, Deventer: Wolters Kluwer 2016.

Cebeon, *Erkenning, genoegdoening of opnieuw geraakt: Ervaringen met de financiële regelingen 'Seksueel misbruik in instellingen en pleeggezinnen'*, Den Haag: WODC 2017.

Claessen, J., J. Blad, G.J. Slump, T. de Roos, A. van Hoek & A. Wolthuis, *Voorstel van Wet strekkende tot de invoering van herstelrechtvoorzieningen in het Wetboek van Strafvordering, inclusief Memorie van Toelichting*, Oisterwijk: Wolf Legal Publishers 2018.

Commissie onderzoek stelsel schadevergoeding voor slachtoffers van strafbare feiten, *Op verhaal komen: Naar een afgewogen, consistent en betaalbaar stelsel voor compensatie van slachtoffers van een strafbaar feit*, Den Haag 2021.

Dantzig, L.A., J.P. van Kuipers, J.C. Rij & A.J. Akkermans, *Afzonderlijke behandeling vordering benadeelde partij: Financiële consequenties voor de Staat van toepassing Voorschotregeling*, Den Haag: WODC 2021.

Dijck, G. van, Emotionele belangen en het aansprakelijkheidsrecht: Over schade en herstel binnen de ontstane toestand in plaats van in de oude toestand, *Nederlands Juristenblad* 2015, 36, p. 2530-2536.

Dongen, J.D.M. van, M.R. Hebly & S.D. Lindenbergh, *Je hebt geluk als je van een pauw mag plukken: Ervaringen van slachtoffers van strafbare feiten met het verhalen van hun schade*, Den Haag: WODC 2013.

Elbers, N.A., S. Meijer, I.M. Beex, A.J.J.G. Schijns & A.J. Akkermans, *Slachtofferadvocatuur: De rol van de advocatuur in de bijstand van slachtoffers van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven*, Den Haag: WODC 2018.

Emaus, J.M. & R.B.S. Kool, Civiël schadeverhaal via het strafproces anno 2016: Verslag van een onderzoek naar de praktijk van de besluitvorming van de strafrechter ten aanzien van de afdoening van de voeging benadeelde partij, *Tijdschrift voor Vergoeding Personenschade* 2017, 1, p. 1-9.

Engelhard, E.F.D., Ruimer baan voor smartengeld bij 'persoonsaantastingen op andere wijze' zonder dat sprake is van geestelijk letsel, *Aansprakelijkheid, Verzekering en Schade* 2019, 37(6), p. 35-40.

Engelhard, E.F.D. & G.E. van Maanen, *Aansprakelijkheid voor schade: Contractueel en buitencontractueel (Monografieën BW nr. A15)*, Deventer: Kluwer 2008.

Engelhard, E.F.D., M.R. Hebly & I. van der Zalm, De shockschadevordering in het strafproces, *Tijdschrift voor Vergoeding Personenschade* 2015, 4, p. 87-96.

Goedvolk, M., W. Jongebreur, G. van der Maas-Vos & M. van der Velpen, *Onderzoek naar de toepassing van het conservatoir beslag ten behoeve van het slachtoffer*, Den Haag: WODC/Significant 2018.

Goossens, L., S.D. Lindenbergh, C. van Nijnatten & M. Olf, Op zoek naar genoegdoening: Uitvoering van de financiële regelingen voor slachtoffers van seksueel misbruik in de jeugdzorg, *Nederlands Juristenblad* 2019, 23, p. 1669-1674.

Groenhuijsen, M.S., Herstelbemiddeling en mediation in het strafrecht: Een nieuw hoofdstuk, *Delikt & Delinkwent* 2016, 1, p. 1-9.

Haar, R. ter & G.H. Meijer, *Elementair materieel strafrecht (Praktijkwijzer strafrecht nr. 8)*, Deventer: Wolters Kluwer 2018.

Hartlief, T., *Ieder draagt zijn eigen schade*, Deventer: Kluwer 1997.

Hartlief, T., Rampen en crises: Aansprakelijkheid & verzekering of overheidschadefonds?, *Ars Aequi* 2021, 7-8, p. 734-750.

Hartlief, T., Waar ligt de toekomst van het personenschaderecht?, *Nederlands Juristenblad* 2015, 40, p. 2791.

Hebly, M.R., S.D. Lindenbergh, L.T. Visscher & P.T.M. Desmet, *Compensatie en verhaal van schade door strafbare feiten: Verkenning van bronnen, volumes en publieke kosten*, Den Haag: WODC 2020.

Hebly, M.R. & S.D. Lindenbergh, Compensatie van misdrijfschade: Veel beweging, voldoende visie?, *Tijdschrift voor Vergoeding Personenschade* 2020, 1, p. 20-24.

Helm, J.J. van der, Tegemoetkomingsregelingen na de vuurwerkcramp, *Tijdschrift voor Vergoeding Personenschade* 2003, 2, p. 40-44.

Huver, R.M.E., K.A.P.C. van Wees, A.J. Akkermans & N.A. Elbers, *Slachtoffers en aansprakelijkheid: Een onderzoek naar behoeften, verwachtingen en ervaringen van slachtoffers en hun naasten met betrekking tot het civiele aansprakelijkheidsrecht. Deel I Terreinverkenning*, Den Haag: WODC 2007.

Klaassen, C.J.M., *Schadevergoeding: Algemeen, deel 2, Mon.BW B35 (nr.32-43)*, Deventer: Wolters Kluwer 2017.

Knijp, P.C., De opzetclausule 2020: Terug bij af of het begin van het eind?, *Aansprakelijkheid, Verzekering en Schade* 2021, 18(3), p. 93-99.

Kool, R.S.B., Afrekenen met kerkelijk seksueel misbruik, *Nederlands Juristenblad* 2012, 340(6), p. 376-382.

Kool, R.S.B., M.R. Hebly, D.P. van Uhm, L. Orvini, C.R.R. Loeve & I. Giesen, *Schadeverhaal na een strafbaar feit via de kantonrechter: Een verkennend dossieronderzoek*, Den Haag: WODC 2014.

Kool, R.S.B., P. Backers, J.M. Emaus, F.G.H. Kristen, O.S. Pluimer, D.P. van Uhm & E.M. van Gelder, *Civiel schadeverhaal via het strafproces: Een verkenning van de rechtspraktijk en regelgeving betreffende de voeging benadeelde partij*, Utrecht: Utrecht Centre for Accountability and Liability Law 2016.

Kuipers, J. & C. van Rij, *Evaluatie voorschotregeling voor zeden- en geweldsmisdrijven en de daaraan gerelateerde inning m.b.t. schadevergoedingsmaatregelen*, Den Haag: WODC 2018.

Langelaar, K., In beginsel moet ieder de door hem zelf geleden schade dragen (Asser-Hartkamp III): Waarom eigenlijk?, *Nederlands Juristenblad* 1997, 34, p. 1581-1587.

Lindenbergh, S.D., Schadevergoeding na een terroristische aanslag: Een verkenning, *Verkeersrecht* 2018, 78, p. 206-210.

Lindenbergh, S.D., Algemene inleiding, in: T. Hartlief, W.H. van Boom, A.L.M. Keirse & S.D. Lindenbergh (red.), *Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding* (Studiereeks Burgerlijk Recht, deel 5), Deventer: Wolters Kluwer 2021.

Lindenbergh, S.D. & M.R. Hebly, Schadeverhaal via het strafproces: Het gaat – iets – beter, maar het blijft behelpen, *Nederlands Juristenblad* 2016, 38, p. 2827-2830.

Meijer, R.F., S.W. van den Braak & R. Choenni, *Criminaliteit en rechtshandhaving 2019: Ontwikkelingen en samenhangen*, Den Haag: WODC 2020.

Schijns, A.J.J.G., *Naar een verzekerd slachtofferrecht: Onderzoek naar effectief schadeverhaal van slachtoffers van misdrijven via het private verzekeringsrecht*, Amsterdam: Amsterdam Centre for Comprehensive Law 2017.

Schrama, W.M. & T. Geurts, *Civiel schadeverhaal door slachtoffers van strafbare feiten: De rol van de civiele procedure: Gebruik, knelpunten en oplossingsrichtingen*, Den Haag: WODC 2012.

Steen, P.J.M. van, Pleidooi voor de inzet van herstelcoaches, *Tijdschrift Letselschade in de Praktijk* 2017, 3, p. 10-14.

Stichting De Ombudsman, *Letselschaderegeling: Onderhandelen met het mes op tafel een zoektocht naar de redelijkheid*, 2003.

Wansink, J.H., N. van Tiggele-van der Velde & F.R. Salomons, *Mr. C. Asser's handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht, 7: Bijzondere overeenkomsten, Deel IX: Verzekering*, Deventer: Wolters Kluwer 2019.

Weterings, W.C.T., *Vergoeding van letselschade en transactiekosten: Een kwalitatieve en kwantitatieve analyse*, Deventer: Tjeenk Willink 1999.

Wijntjens, L.A.B.M., *Als ik nu sorry zeg, beken ik dan schuld? Over het aanbieden van excuses in de civiele procedure en de medische tuchtprocedure*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2020.

Wingerden, S. van, M. Moerings & J. van Wilsem, *De praktijk van schadevergoeding voor slachtoffers van misdrijven*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2007.

Auteurs

Prof. mr. dr. S. (Suzan) van der Aa is hoogleraar Straf- en Strafprocesrecht en voorzitter van het departement Strafrecht en Criminologie van de Rechtenfaculteit van Maastricht University.

Dr. P.G.M. (Pauline) Aarten is universitair docent bij het Institute of Security and Global Affairs, Universiteit Leiden en projectleider van het Kennisnetwerk Victimologie in Nederland (ViNe).

Prof. mr. A.J. (Arno) Akkermans is hoogleraar Privaatrecht aan de Vrije Universiteit Amsterdam, directeur van het Amsterdam Law and Behavior Institute (A-LAB) en programmaleider van het Amsterdam Centre for Comprehensive Law (ACCL).

Prof. dr. L.R.A. (Lenneke) Alink is hoogleraar Forensische Gezinspedagogiek en wetenschappelijk directeur van het Instituut Pedagogische Wetenschappen, Universiteit Leiden.

Dr. M. (Michèlle) Bal is universitair docent bij de afdeling Interdisciplinaire Sociale Wetenschap: Public Health aan de Universiteit Utrecht en coördinator van het Fair Energy Transition Project.

Mr. drs. A.M.H.M. (Manon) Bax is promovendus bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving.

I.M. (Iris) Becx, MSc is promovenda aan de Vrije Universiteit Amsterdam en het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving.

Drs. S.R. (Sjoerd) van Bommel is onderzoekscoördinator bij het Centrum tegen Kinderhandel en Mensenhandel en tevens als buitenpromovendus verbonden aan de Universiteit Leiden.

Drs W.T.M. (Willy) van Berlo is programmamanager Seksueel geweld bij Rutgers, het Nederlands expertisecentrum seksualiteit.

Prof. dr. L. (Lieselot) Bisschop is hoogleraar Public & Private Interests aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

AUTEURS

Prof. dr. K. (Kees) van den Bos is hoogleraar Sociale Psychologie met inbegrip van de Sociale Psychologie van de Organisatie en hoogleraar Empirische Rechtswetenschap aan de Universiteit Utrecht.

Dr. mr. A.K. (Alice) Bosma is onderzoeker bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving en bij het Wetenschappelijk Bureau van het Openbaar Ministerie.

Prof. dr. J.C.J. (Hans) Boutellier is bijzonder hoogleraar Polarisatie en Maatschappelijk Veerkracht aan de Vrije Universiteit in Amsterdam en was gedurende zestien jaar directeur van het Verwey-Jonker Instituut.

Dr. J. (Jelle) Brands is universitair docent Criminologie aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden.

Prof. mr. drs. M.R. (Mariëlle) Bruning is hoogleraar Jeugdrecht aan de Universiteit Leiden.

Dr. M. (Marianne) Cense is senior onderzoeker bij Rutgers, kenniscentrum seksualiteit.

I.W.M. (Irma) Cleven, Msc, is promovenda bij Erasmus School of Law, Erasmus Universiteit Rotterdam.

Drs. C. (Carlo) Contino werkt als adjunct-directeur, hoofd beleid en programma's bij Fonds Slachtofferhulp, Den Haag.

Dr. M.Y. (Mariëtte) van Denderen is criminoloog en senior onderzoeker. Tot 2022 was zij werkzaam in de FPC Dr. S. van Mesdag als projectleider Slachtofferbewust werken. Vanaf 2023 is zij werkzaam als beleidsadviseur in een organisatie in het veiligheidsdomein.

Prof. dr. J.M. (Jan) van Dijk is emeritus hoogleraar Victimologie aan Tilburg University en winnaar van de Stockholm Prize in Criminology 2012.

Dr. J. (Janne) van Doorn is universitair docent Criminologie aan de Universiteit Leiden en projectleider van het Kennisnetwerk Victimologie in Nederland (ViNe).

Dr. N. (Nieke) Elbers is universitair docent op Rechtenfaculteit van de Vrije Universiteit Amsterdam en onderzoeker bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving.

Mr. dr. L.B. (Luuk) Esser is coördinerend beleidsadviseur op het ministerie van Justitie en Veiligheid en tevens als rechter-plaatsvervanger verbonden aan de Rechtbank Rotterdam.

Dr. T.F.C. (Tamar) Fischer is universitair hoofddocent bij de opleiding Criminologie aan Erasmus School of Law, Erasmus Universiteit Rotterdam.

Em. prof. mr. dr. M.S. (Marc) Groenhuijsen is emeritus hoogleraar Straf(proces) recht en Victimologie bij de vakgroep strafrecht aan Tilburg University.

Prof. dr. A.-L. (Anne-Laura) van Harmelen is hoogleraar Brein, Veiligheid en Veerkracht, Sociale Veerkracht en Veiligheid, Education and Child Studies, Universiteit Leiden.

M. (Max) van Hasenbroek is werkzaam als student-assistent bij het departement Law & Business van Erasmus School of Law, Erasmus Universiteit Rotterdam.

Mr. dr. M.R. (Marnix) Hebly is als universitair hoofddocent privaatrecht verbonden aan Erasmus School of Law, en als raadsheer-plaatsvervanger aan het Hof Arnhem-Leeuwarden.

Dr. M.S. (Susanne) van 't Hoff-de Goede is senior onderzoeker Human Factor in Cybercrime and Cybersecurity bij het Centre of Expertise Cybersecurity van de Haagse Hogeschool.

Mr. A.H.R. (Robin) Jager is jurist bij het Schadefonds Geweldsmisdrijven.

Prof. dr. J.H.L.J. (Janine) Janssen is bijzonder hoogleraar Rechtsantropologie aan de Open Universiteit, lector Veiligheid in Afhankelijkheidsrelaties aan Avans Hogeschool en de Politieacademie en hoofd onderzoek van het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld van de nationale politie.

Prof. dr. mr. M.J.J. (Maarten) Kunst is hoogleraar Criminologie aan de Universiteit Leiden.

J. (Janne) Landsman BSc & BA zit in de afrondende fase van haar onderzoeksmaster Criminologie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Dr. S. (Sonja) Leferink was tot 2019 senior onderzoeker en adviseur bij Slachtofferhulp Nederland en Science Practitioner bij het International Victimology Institute Tilburg (INTERVICT), sindsdien senior onderzoeker bij de provincie Overijssel.

AUTEURS

Dr. L.I.M. (Lonneke) Lenferink is werkzaam als universitair docent en postdoctoraal onderzoeker bij Universiteit Twente, Rijksuniversiteit Groningen en Universiteit Utrecht.

Prof. dr. mr. R. (Rianne) Letschert is hoogleraar Internationaal Recht en Victimologie aan de Universiteit Maastricht.

Dr. R. (Rutger) Leukfeldt is senior onderzoeker bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving en directeur van het Centre of Expertise Cybersecurity van de Haagse Hogeschool.

Prof. dr. M. (Marieke) Liem is hoogleraar Veiligheid en Interventies aan de Faculteit Governance and Global Affairs van de Universiteit Leiden.

Prof. mr. S.D. (Siewert) Lindenbergh is advocaat-generaal bij de Hoge Raad en als hoogleraar Privaatrecht verbonden aan Erasmus School of Law.

Dr. mr. K.D. (Katinka) Lünemann is lector bij het lectoraat Jeugd aan de Hogeschool Utrecht en werkzaam bij het Verwey-Jonker Instituut.

Prof. mr. dr. S. (Sonja) Meijer is hoogleraar Penitentiair Recht aan de Radboud Universiteit, universitair docent straf(proces)recht aan de Vrije Universiteit Amsterdam en lid van de afdeling Advies van de Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming.

Dr. E. (Eva) Mulder is postdoctoraal onderzoeker bij de University of Tennessee en research fellow bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving.

Prof. mr. dr. E.R. (Erwin) Muller is hoogleraar Veiligheid en Recht, decaan van de Faculteit Governance and Global Affairs en bestuurder van de Campus Den Haag Universiteit Leiden.

Prof. dr. P. (Paul) Nieuwbeerta is hoogleraar Criminologie aan de Universiteit Leiden en Affiliated Professor bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Mr. dr. L.A. (Marloes) van Noorloos is universitair hoofddocent straf(proces)recht aan Tilburg Law School.

Dr. Y. (Yvette) van Osch is voormalig universitair docent aan Tilburg University en momenteel werkzaam als Senior onderzoeker bij het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Prof. dr. A. (Antony) Pemberton is hoogleraar Criminologie aan het Leuven Institute of Criminology, KU Leuven en senior-onderzoeker aan het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving.

Mr. Y. (Yoram) Pieters is seniorjurist bij het Schadefonds Geweldsmisdrijven.

Dr. L. (Lisa) van Reemst is universitair docent Criminologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

Prof. mr. dr. C. (Conny) Rijken is hoogleraar Mensenhandel en Globalisering, Tilburg University. Per 1 september 2022 is zij Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen. Zij is gekozen lid van GRETA het toezichthoudend comité bij het Verdrag van de Raad van Europa inzake bestrijding van mensenhandel.

Dr. D.P.K. (Diana) Roeg is hoofd van het onderzoeksprogramma bij Kwintes - organisatie voor beschermd/begeleid wonen en opvang, senior onderzoeker bij Academische werkplaats Geestdrift, Tranzo, Tilburg University en hoofdredacteur van het Tijdschrift voor Participatie en Herstel.

Mr. A.J.J.G. (Arlette) Schijns is advocaat bij Beer advocaten te Amsterdam. Zij werkt aan een proefschrift over de compensatie van misdrijfschade. Daarnaast is zij voorzitter van de Commissie Schadefonds Geweldsmisdrijven.

Drs. M. (Maximilian) Scheuplein is promovendus aan het Instituut Pedagogische Wetenschappen, Universiteit Leiden.

Dr. R. (Remco) Spithoven is lector Maatschappelijke Veiligheid bij Hogeschool Saxion en hoofdredacteur van Tijdschrift voor Veiligheid.

Prof. dr. M. (Majone) Steketee is hoogleraar aan de Erasmus School of Social and Behavioural Science en wetenschappelijk directeur van het Verwey-Jonker Instituut.

Prof. mr. S. (Sanne) Struijk is hoogleraar Sanctierecht aan Erasmus School of Law, Erasmus Universiteit Rotterdam en tevens bijzonder hoogleraar Penologie en penitentiair recht aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Prof. dr. P.W. (Pieter) Tops is bijzonder hoogleraar Ondermijningsstudies aan de Universiteit Leiden, bijzonder hoogleraar Ondermijningsstudies en datawetenschap bij JADS in 's-Hertogenbosch en lector aan de Politieacademie.

AUTEURS

Dr. D.P. (Daan) van Uhm is universitair hoofddocent Criminologie aan het Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen van de Universiteit Utrecht.

Dr. G.N.G. (Gabry) Vanderveen † was als universitair hoofddocent Criminologie en opleidingsdirecteur van de bachelor Criminologie verbonden aan de Erasmus School of Law, Erasmus Universiteit Rotterdam.
Ze overleed op 10 januari 2023.

Dr. P. (Pien) van de Ven is onderzoeker bij Slachtofferhulp Nederland en fellow onderzoeker bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving.

Prof. dr. P.G. (Peter) van der Velden is hoogleraar Victims & Mental Health bij TRANZO, Tilburg University, en werkzaam bij Centerdata, Tilburg.

Drs. S. (Samantha) Vermeulen is promovendus aan het Instituut Pedagogische Wetenschappen, Universiteit Leiden.

Dr. M. (Mijke) de Waardt is onderzoeker Victimology & Transitional Justice bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving.

Dr. S.G.A. (Steve) van de Weijer is senior onderzoeker aan het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving.

Prof. dr. C.G. (Karin) van Wingerde is hoogleraar Corporate Crime & Governance aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Trefwoordenregister

Er wordt verwezen naar paragraafnummers.

#MeToo	8.1
aandachtsfunctionaris	30.5.2
aandragen van informatie	23.4.1
aangeleerde hulpeloosheid	2.5
aangiftebereidheid	38
aangiftecijfers	9.3
aannemelijkheid	26.3.5
aanpak eengerelateerd geweld	15.4
aanpak van huiselijk geweld	9.6
aanranding	8.2
aansprakelijkheidsverzekering	25.4.7
aantasting van de rechtsstaat	13.6
aard en omvang van levensdelicten	17.2
aard, ernst en omvang van huiselijk geweld	9.3
abuse of power	24.2.1
accusatoire	24.2.3
actieve participatie	23.4
actuele sociologie	4
ad hoc compensatie	25.4.8
agency	2.3
agogische victimologie	1.5
agressie	12
altruïsme	2.8
angst	33.4.1
angst voor slachtofferschap	35

TREFWOORDENREGISTER

Antidiscriminatievoorziening (ADV)	14.3
antropocentrisme	20.4
anxiety	35.2
arbeidsongevallen	29.1
arbeidsuitbuiting	6.3.2
archetype	37.1
archieffdata	7.3.2
arousal	5.3.1
assistance mandate	18.6
battered woman syndrome	2.7
bedreiging	12.3
bedrijfscriminaliteit	19.4
bedrijven als slachtoffer	13.5
bejegening	23.1.1
belaging	31.1
beleidsdoorlichting slachtofferzorg 2021	22.2.5
bemiddeling/mediation	23.4.4
beschermende factoren	5.5.2
bestaande psychische problemen	39
betekenisgeven	33
bijzondere regelingen	26.6
biocentrisme	20.6
blended care	28.2.2
bounded rationality	2.2
casemanagement	28.5.3
CEO-fraude	11.2.2
chantage	11.2.2
civiele aansprakelijkheidsrecht	25.4.1
civiele procedure	25.4.4
classificatiecriteria voor PTSS	5.3
classificatieproblemen	5.3.2
coercive control	9.3
Cognitieve Gedragstherapie (CGT)	2.4, 17.4.4

collectieve identiteit	35.2
common law	24.2.3
communion	2.3
Community Impact Statements (CIS)	14.5.1
compensatie	25
compensatiebeleid	25.5
compensatiebronnen	25.3
complexiteit van massavictimisatie	18.2
compliance en implementation	24.2.2
computervredebreuk	11.2.1
concern about crime	35.2
consensual crime	13.2
constructie	4.5
contactverbod	31
continuüm of sexual violence	10.2.1
copingstrategieën	16.3.3
corporate violence	19.3.2
corruptie	21.1
criminele uitbuiting	13.4
culture of disbelief	6.7
culturele norm	8.5.3
cyberbedreiging	11.3
cybercriminaliteit	11.1, 11.2.1
cyber-dependent crime	11.1
cyber-enabled crime	11.1
cyberstalking	11.3
daderkarakteristieken	3.3
dark number	21.1
datingfraude	11.3
defacen	11.2.1
denormalisering	10.2.2
diefstal	31.1
dienstverlenende beroepen	12.3.3
discriminatie	12.3

TREFWOORDENREGISTER

doelgroepen	28.5
domestic violence	9.2.1
doodslag	15.1
drie-staps-besluitvormingsmodel	38.3.2
DSM	5.3
ecocentrisme	20.5
eerder onderzoek	36.4
eergerelateerd geweld	9.2.1, 15.2
effectieve behandelingen	5.5.3
effectiviteit van interventies	5.5.3
emotional victim effect	37.5
emotionalisering	23.2.2
emotionele-slachtoffereffect	37.4
empathie	3.1
empirische victimologie	1.4
empowerment	24.5
enquêtes over slachtofferschap	21.1.1
erkenning	2.3, 4, 4.5
EU-richtlijn	24.4
event dependence	36.3
evidence based	16.3.1
exclusieve identiteitspolitiek	4.9
exposen	8.2
externaliserende symptomen	5.3.2
extreme gevoeligheid	4.8
Eye Movement Desensitization and Reprocessing (EMDR)	2.6
familiaal huiselijk geweld	9.2.1
fear of crime	35.1, 35.2
fear-victimization paradox	2.2
femicide	10.1
feminisering	1.7.2
financiële cyberdelicten	11.2.2
fysieke agressie	12.3

Gallup World Poll (GWP)	21.1.2
gebeurtenisafhankelijkheid	36.3, 36.4.1
gebiedsverbod	31
geconstrueerde identiteit	33.2
gedigitaliseerde criminaliteit	11.1, 11.2.2
gedwongen kader	27.2
geïmplementeerde herstelmaatregelen	18.5
gelegenheidstheorie	21.3
geloofwaardigheidsbeoordelingen	37
gender role theory	8.4.1
gender-based violence	9.2.1
gendergerelateerd geweld	8.2
genderongelijkheid	8.4.1
genderperspectief	9.2.1
genderstereotypen	8.4.1
genoegdoening	1.6.1
georganiseerde criminaliteit	13.1
georganiseerde misdaad	13, 21.1
geregistreerde misdaadcijfers	21.1
getroffen van rampen en calamiteiten	28.5.2
gevoelige identiteiten	4.4
gevolgen en nazorg	16.3
gevolgen van kindermishandeling	7.3
geweld in afhankelijkheidsrelaties	9.2.1
geweld tussen ouders	9.4.1
gezagsbeëindiging	27.6
grensoverschrijdend gedrag	8.5.5
groene criminologie	20
groepsnarratief	16.6
grooming	11.2.2
guardianship	2.2
haalcriminaliteit	19.2
haatmisdrijven	14, 14.2
hacking	11.3

TREFWOORDENREGISTER

handhavende en veiligheidsberoepen	12.3.1
hard law	24.2.2
heling	11.2.2
herbelevingen	5.3.1
herhaald slachtofferschap	1.4, 36
herstelmiddeling	9.6.3, 16.4.3
herstelrecht	1.6
herstelrechtvoorzieningen	24.4.1, 29.8
hervertellen	33.1
heuristische informatieverwerking	37.3
heuristisch-systematisch model	37.3
Honour Based Violence	15.1
huiselijk geweld	9, 9.2.1
Hulplijn Seksueel Misbruik	28.5.4
hulpverlening en rechtsbescherming	40.3
hulpzoekgedrag	40.2.2
ideale slachtoffer	3, 3.5
ideaal slachtofferschap	3.2.1
identiteitsfraude	11.2.2
identiteitsvorming	33.4.3
immanent justice	34.1
inclusieve	4.9
initiatiefwetsvoorstel discriminatoir oogmerk	14.5.2
inquisitoire	24.2.3
institutionele theorieën	21.3
instrumenteel	13.3
interactionistische victimologie	1.3
intergenerationele overdracht	7.3.1, 7.3.2
internaliserende symptomen	5.3.2
internationaal perspectief	21
internationaal strafrecht	18.3
International Crime Victim Survey	2.2
interpersoonlijke cyberdelicten	11.2.2
intersectionality of stigmatized identity	15.3

interventies	7.4
intieme terreur	9.5, 9.6.3
intimidatie	9.6.3, 10.1, 12.3
intrafamiliaal geweld	9.2.1
jeugdbeschermingsketen	27.3.3, 27.4.1
jeugdhulp	27.1, 27.3.1, 27.3.2
juridische herstelmaatregelen	18.4
justice restoration	2.3
just-world-theorie	3.2.3, 34.2
kaderbesluit	24.3
ketenaanpak	9.6.2
kindcheck	30.5.1
kinderbescherming	27.4
kinderbeschermingsmaatregelen	27.5
kinderen als getuige van geweld	9.4.2
kindermishandeling	7, 27, 30
kindermishandeling en slachtofferschap buiten het gezin	7.3.3
klinisch-psychologische perspectieven	2.6
koop- en verkoopfraude	11.2.2
kritische perspectieven	2.7
kritische victimologie	2.7
kwetsbare slachtoffers	24.5.2
laster	11.2.2
letselschadeafwikkeling	16.5
levensdelicten	17
lichamelijk	8.2
Licht Verstandelijke Beperking (LVB)	31.4.1
locatieverbod	31
lotgenotencontact	28.4.4, 33, 33.2

TREFWOORDENREGISTER

maatschappelijke ongelijkheid	19.2
machtsmisbruik	24.2.1
machtsongelijkheid	8.4.2
malingeren	5.1, 5.6
massaal geweld	18.1
massavictimisatie	18
materiële strafrecht inzake haatmisdrijven	14.4
mediation	9.6.3
medische fouten	29.1
meerjarenagenda slachtofferbeleid 2018-2021	22.2.4
meerjarenagenda slachtofferbeleid 2022-2025	22.2.6
meerjarenprogramma slachtofferbeleid 2016-2018	22.2.3
meldcode	30.2
meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling	9.6.1
mensen met een publieke taak	12
mensenhandel	6.2, 32
mensenhandel in de Nederlandse wetgeving	6.3
mensenrechten	9.2.1
microagressies	2.7
midden- en kleine bedrijven (MKB)	11.3
milieu	13.7, 20
milieucriminaliteit	19.3.1
milieudelicten	20.2
milieuschade	20.3
minderjarige slachtoffers	27
misbruik	8.1
mishandeling van kinderen	9.4.1
monitoronderzoeken	12.2
moord	17.1
moral disengagement	2.5
moralization gap	2.5, 2.7
morele culturen	4.7
multiple victimization	36.2
nabestaanden	17, 28.5.3

nabestaanden en rouwverwerking	17.4
nabestaanden van verkeersongevallen	16.3.2
narratieve ruptuur	2.7
narratieve victimologie	2.7
near-repeat victimization	36.2
netwerkaanpak	9.6.2
niet-menselijke slachtoffers	20.2
non-juridische herstelmaatregelen	18.6
non-punishment-beginsel	13.4
omissiedelicten	19.2
ondermijning	13
ondertoezichtstelling	27.5.1
onderwijs	12.3.4
online criminaliteit	11
onveiligheidsbeleving	35
opleggingen	31.2.2
organisatiecriminaliteit	19, 19.2, 19.3.1
organisaties slachtofferbeleid	22.3
ouderenmishandeling	9.2.1
oudermishandeling	9.2.1
overheidsmedewerkers	12.3.5
parent-child interaction therapy	7.4
participatie in het strafproces	23
partnergeweld	9.4
passieve slachtofferrechten	23.3
patronen van geweld	9.5
peer support	28.4.4
perceived safety	35.2
peritraumatische	5.5.2
persisterende rouwstoornis	17.4.3
persoonlijkheidstrek	34.2.2
persoonskenmerken	3.2.1
pesten	12.3

TREFWOORDENREGISTER

phishing	11.2.2
pilot aannemelijkheid slachtofferschap mensenhandel	26.6.2
politiecijfers	11.3
politiek van vijandschap	4.6
politieke ambtsdragers	12.3.5
politieregistraties	13.7
polyvictimisatie	1.4, 36.2
posttraumatische stressstoornis (PTSS)	2.6
prevalentie	8.3
prevalentie van kindermishandeling	7.2
prevalentieonderzoek	5.5.1
prevalentiestudies	7.2
procedurele rechtvaardigheid	2.3, 16.4.2
procesdeelnemer	23.1.2
prospectief	13.3, 39
prospectieve VICTIMS-studie	39
psychisch geweld	8.2
psychopathologie	7.3
psychotraumatische	5.3.1
punitiviteit	2.2
racisme	4.9
ransomware	11.3
rape culture	8.6
rationele-keuze-theorie	38.3.1
reactiviteit	5.3.1
recht doen aan slachtoffers 2013	22.2.2
recht op beschermingsmaatregelen	29.7
recht op informatie	29.4.1
recht op kennisneming van het dossier	29.4.2
recht op schadevergoeding	29.6
recht op toevoeging van stukken	29.4.3
rechtbankstatistieken	21.1
rechten van het slachtoffer in de tenuitvoerliggingsfase	29.5.2
rechtsbijstand	29.3

recurring victimization	36.2
regeling tijdelijke beleidsregels stimulering preventieve maatregelen woning- en bedrijfsovervallen	26.6.3
regelingen Commissie Samson	26.6.1
regionale trends in criminaliteit	21.2.3
registratiecijfers	9.3
reintegrative shaming	2.4
reparation principles	18.6
reparations mandate	18.6
repeat victimization	36.2
restorative justice	1.6.2
retraumatisering	6.7
retrospectief	12.3, 5.5.2
revictimisatie	8.4.3, 8.5.5, 36.2
ripple effect	17.1
risico op slachtofferschap	7.2.1
risicofactoren	5.5.2
risicogestuurde zorg en herstel	9.6.2
risicoheterogeniteit	36.4.1
risicokenmerken	1.4
romance scams	11.2.2
roofmoorden	17.2.1
rouw	17.1
rouwverwerking	17.1
rumineren	16.3.1
ruziemoorden	17.2.1
safety work	10.1
schaamte	8.5.3
schade van derden	25.4.3
schadebeginsel	20, 20.3
schadefonds geweldsmisdrijven	25.3.4, 26
schadevergoeding	25.4.2
schadevergoedingsmaatregel	25.4.6

TREFWOORDENREGISTER

schriftelijke slachtofferverklaring	29.5
second rape	2.3, 8.6
secundaire victimisatie	2.3, 6.7
seksueel geweld	8
seksuele grensoverschrijding	8.2
seksuele intimidatie	8.1, 8.2
seksuele straatintimidatie	10
self-blame	34.2.3
sextortion	8.2
shadow of sexual assault-hypothese	10.1
shame sexting	8.2
Shattered assumptions	2.6
situationeel geweld	9.5, 9.6.3
situationele angst	35
slachtofferadvocaat	29
slachtofferadvocatuur	29.4.3
slachtofferbeleid en -regelgeving	22, 22.2
slachtoffer-daderbemiddeling	2.4
slachtoffer-dadercontact	22.3
slachtoffer-daderoverlap	3.3
slachtofferdenken	4.5
slachtofferenquêtes	1.4, 2.2, 10.1
slachtofferervaring	33
Slachtofferhulp Nederland	1.5, 28, 28.1
slachtofferidentiteit	3.2.2
slachtofferindustrie	4.3
slachtofferkarakteristieken	3.2, 17.2.2
slachtofferlabel	3.1
slachtofferloket	22.3
slachtoffermoraal	4.1
slachtofferparticipatie	23.1.1
slachtofferrechten	1.6, 14.3, 23
slachtofferrechten in de praktijk	1.7.3
slachtofferrechten in Europa	24

slachtoffers van institutioneel misbruik	28.5.4
slachtofferschap en de rechtstaat	4.9
slachtofferschap van mensen met een publieke taak	12.4
slachtoffertypologieën	1.2
sociaal construct	3.6
sociaal-constructivistische	2.7
sociaalpsychologisch	2.5
social corporate responsibility-programma's	18.6
sociale cohesie	21.3
sociale positie	15.2
sociale steun	33
sociale zekerheid	25.3.3
sociale-vergelijkingstheorie	33.4.1
soft law	24.2.2
speciesisme	20.6
spijtbetuiging	2.3
spoedmaatregelen	27.7
spreekrecht	1.6, 23.4.2, 29.5
spreekrechtverklaring	1.6, 23.4.2, 29.5
spyware	11.2.1
stalking	9.3
state dependence	2.2, 36.3
stepped-care-gedachte	28.4
stereotype	2.7
stereotypering	15.5
stigma	8.5.3
stigmatisering	15.3
stoppen van het geweld	9.6.2
strafbaar feit	25.2
strafprocedure	25.4.5
strafrechtelijke verboden	31.2.1
street-level bureaucracy	32.3.1
suïcide	15.1

TREFWOORDENREGISTER

surveyonderzoek	1.4
symptoomcriteria	5.3.1
systeemgerichte aanpak	9.6.2
system justification	34.1
<i>system-justification</i> -theorie	34.3
taxatieinstrument	15.4
tegemoetkoming	26.5
textmining	11.3
the belief in a just world	2.5
theoretische perspectieven op slachtofferschap	2
therapeutic jurisprudence	2.3
therapeutisch interventies	1.7.1
tijdelijk huisverbod	9.6.1
tijdelijk verblijfsrecht	32, 32.2
tijdelijke regeling voor slachtoffers van geweld in de jeugdzorg (Commissie De Winter)	26.6.5
tijdelijke regeling voor vergoeding eigen risico slachtoffers seksueel geweld	26.6.4
tonische immobiliteit	8.4.1
transitional justice	2.1
traumatische gebeurtenis	5.2
trends van criminaliteit	21.2
tweefasenproces	23.2.3
uitbuiting	6.3.1
uithuisplaatsing	27.5.1
ultimate justice	34.1
vandalismedelicten	11.3
variëteit tussen landen	24.2.3
veilig thuis	27.2
verboden	31.3
vergelding	2.4
verhaal op de dader	25.4

verkeersslachtoffers	16.2, 28.5.I
verklaringen	36.3
verkoopfraude	11.3
verkrachting	8.2
verkrachtingsmythes	8.4.I
vermijdingsgedrag	5.3.I
vermogensdelicten	11.3
vertrouwen in de rechtstaat	19.3.3
verwaarlozing	9.4.I
verwachtingspatroon	37.8
verzekering	25.3.2
victim bias	6.7
victim blaming	2.2, 34
victim fatigue	24.6
victim impact statements	2.3
victim precipitation	1.4, 2.2
victim support	28.4
victimalisering	4.2, 4.3
victimhood culture	2.7
victimologie	I
victimologisch onderzoek	40.2
violence against women	9.2.I
virtuele diefstal	11.2.2
voice	23.I.I
voorschot fraude	11.2.2
voorschotregeling	25.4.6
vorderen van geleden schade	23.4.3
vrees voor slachtofferschap van criminaliteit	35.I
vriend-in-noodfraude	11.2.2
vrijwillig kader	27.I
vrijwillige hulpverlening	27.3
vrouwenmishandeling	9.2
waarnemer	3.6
watchful waiting	28.4.I

TREFWOORDENREGISTER

Wegenverkeerswet 1994	16.4.1
wereldatlas van criminaliteit	21.2.2
Wet verplichte meldcode huiselijk geweld	30
WhatsAppfraude	11.2.2
white-collar crime	19.2
wittenboordencriminaliteit	19.3.1
woede	2.4
worry	35.2
wraak	38.4
wurging	17.2.1
youth bulge	21.3
zaakkenmerken	17.2.1
zedemisdrijven	38.3.2
zelfverwijt	34.2.3
zorgen over het jeugdhulpstelsel	27.8
zorgverlenende beroepen	12.3.2
ZSM-werkwijze	28.4.3

Serie Handboeken Veiligheid

Deze bundel is een uitgave in de Handboeken Veiligheid onder eindredactie van prof. mr. dr. E.R. Muller. In deze door (Wolters) Kluwer uitgegeven serie zijn de volgende delen verschenen of in voorbereiding.

- 1 Politie (redactie: Fijnaut, Muller en Rosenthal), 1999; tweede druk (redactie: Fijnaut, Muller, Rosenthal en Van der Torre), 2007; derde druk (redactie: Muller, Van der Torre, Hoogenboom en Kop), 2014; vierde druk (redactie Muller, Kop en Van der Torre) verwacht in 2023.
- 2 Krijgsmacht (redactie: Muller, Starink, Bosch en De Jong), 2004; tweede druk 2017.
- 3 Veiligheid (redactie: Muller), 2004; tweede druk, 2012.
- 4 Detentie (redactie: Muller en Vegter), 2005; tweede druk, 2009.
- 5 Handhaving (redactie: Michiels en Muller), 2006; tweede druk, 2013.
- 6 Rechterlijke macht (redactie: Muller en Cleiren), 2006; tweede druk, 2013.
- 7 Brandweer (redactie: Helsloot, Muller en Berghuijs), 2007; tweede druk (redactie Helsloot, Muller en Weever), 2017.
- 8 Forensische wetenschap (redactie: Broeders en Muller), 2008.
- 9 Terrorisme (redactie: Muller, Rosenthal en De Wijk), 2008, tweede druk (redactie: Bakker, Muller, Rosenthal en De Wijk), 2017.
- 10 Crisis (redactie: Muller, Rosenthal, Helsloot en Van Dijkman), 2009.
- 11 Criminaliteit (redactie: Muller, Van der Leun, Moerings en Van Calster), 2010.
- 12 Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (redactie: De Graaf, Muller en Van Reijn), 2010.
- 13 Crises in Nederland (redactie: Muller), 2011.
- 14 Risico (redactie: Ale, Muller en Ronner), 2012.
- 15 Security, safety and criminal justice in the Netherlands (Muller), 2012.
- 16 Integriteit (redactie: Huberts, Muller en Van den Heuvel), 2012.
- 17 Burgemeester (redactie: Muller en De Vries), 2014.
- 18 Toezicht (redactie: Mertens, Muller en Winter), 2015, tweede druk (redactie Muller, De Vries en Winter), 2023.
- 19 Acute medische zorg (redactie: Bierens, Muller, Meurs en Breederveld), 2016.
- 20 Conflict (redactie: Frerks, De Graaf en Muller), 2016.
- 21 Fraude (redactie: Hoogenboom, Pheijffer, Van Almelo en Muller), 2016.
- 22 Geweld (redactie: Liem en Muller), 2016.
- 23 Veteranen (redactie: Van der Giessen, Kamphuis, Muller, Rosenthal, Valk en Vermetten), 2019.

- 24 Marechaussee (redactie: Den Boer, Muller, Van Kemenade, Leijtens en Van der Woude), 2022.
- 25 Slachtoffers: Onderzoek, beleid en praktijk (redactie Van Doorn, Brands, Kunst, Muller, Pemberton en Van Reemst), 2023.
- 26 Openbaar Ministerie (redactie Crijns, Muller en Robroek), verwacht 2023.
- 27 Digitale veiligheid (redactie Van den Berg en Muller), verwacht 2023.
- 28 Ondernijning en georganiseerde criminaliteit (redactie Muller en Tops), verwacht 2023.

Handboeken Veiligheid

Dit handboek 'Slachtoffers: Onderzoek, beleid en praktijk' is een interdisciplinair leer- en handboek, waarbij de theorie en praktijk van slachtoffers en slachtofferbeleid worden beschreven en geanalyseerd. Het boek biedt een omvattend beeld van slachtofferschap, waarbij primair wordt gekeken naar de Nederlandse situatie, maar waarbij ook internationale aspecten aan bod komen. Achtereenvolgens komt de geschiedenis en theorie over slachtofferschap, verschillende typen slachtofferschap en reacties op slachtofferschap aan bod. De beschreven informatie is van belang voor het begrijpen en doorgronden van de positie van slachtoffers en van het slachtofferbeleid. Het boek is geschikt voor het onderwijs op HBO en WO niveau, voor het werk van professionals op het gebied van slachtofferschap en voor onderzoek naar slachtofferschap.

www.wolterskluwer.nl

Universiteit
Leiden

nsct
Nederlands Studiecentrum
Criminaliteit en Rechtspraak

VU
VRIJE
UNIVERSITEIT
AMSTERDAM

 Wolters Kluwer